

2011/8

Csurgó Bernadett - Kristóf Luca - Légmán Anna

A „született”, a „sorseseeményt átélt”
és a „nem tehettem mást” politikus - az új
parlamenti pártok politikusainak
önképe

Tanulmányunkban az új politikai pártok (LMP, Jobbik) tagjainak politikusi identitását vizsgáljuk narratív életútinterjúk, illetve médiaelemzés segítségével. Feltételezésünk, hogy a politikai arénában megjelenő új szereplők politikusi önmeghatározása sok elemében jelentősen eltér a régóta a politika mezején szereplőktől. 2010-ben készült kutatásunkban (Bányai – Légmán 2011) elsősorban a rendszerváltozást követően politikussá váló interjúalanyaink elbeszéléseit elemeztük, mostani tanulmányunkban viszont a 2010-es országgyűlési választásokon új szereplőként parlamentbe került pártok országgyűlési képviselőinek politikusi önképeire fókuszálunk. Írásunkban bemutatjuk az új pártok tagjainak politikusi önmeghatározásait, s összevetve a régi és az új politikus szerepeket, megpróbáljuk beazonosítani a politikus szerepek változásának trendjeit, irányait.

1. Elméleti megközelítések – Kutatási kérdések

Kutatásunkban az interneten megtalálható képviselői életrajzok, sajtóinterjúk, valamint öt, 2011 nyarán készített narratív életútinterjú elemzésének segítségével azt vizsgáljuk, hogy a 2010-es választásokon parlamentbe került két új politikai párt, a Jobbik és az LMP országgyűlési képviselői hogyan jelenítik meg magukat élettörténeteikben, milyen elemek segítségével építik fel identitásukat, önmagukat, mint politikust. A médiaelemzés arra szolgált, hogy a politikusi cv-k és a portré műfajú sajtóinterjúk narratív elemeit kigyűjtve, a lehető legtöbb képviselőről információkat nyerve beazonosíthassuk az új parlamenti pártok politikusainak tipikus narratíváit. A narratív életútinterjúk¹ segítségével mélyebben elemezhetjük a politikus-élettörténetek konstruálódását, az egyéni jelentéscépzés folyamatát. Mivel az életrajzok és az életútinterjúk elemzése a narratív identitás elméletén alapul, ezért az alábbiakban röviden áttekintjük az elmélet kutatásunk szempontjából fontos jellemzőit és a vizsgálatunk középpontjában álló kérdéseket.

A társadalmi identitás Tájfel és Turner nevéhez köthető elmélete szerint az identitás az egyén önképének azokat az elemeit jelenti, melyek valamely csoporthoz való tartozás tudatából erednek (Tájfel 1981). Turner szerint ahhoz, hogy elmondhassuk, egy csoport identitással rendelkezik, teljesülnie kell annak a kritériumnak, hogy a csoportot kívülről és belülről egyaránt csoportként definiálják, és a csoport tagjainak rendelkezniük kell egy kollektív önképpel. Az identitásnak kognitív és affektív oldala egyaránt van. Akkor beszélhetünk identitásról, ha a csoporthoz való tartozás érzelmileg is olyannyira fontos az egyén számára, hogy az az azonosuláson és lojalitáson keresztül a viselkedésére és az attitűdjeire is hat (Turner 1984). A társadalmi identitás klasszikus elmélete által megfogalmazott kritériumok alapján tehát nem feltétlenül egyértelmű, hogy egy mások által politikusként meghatározott egyén – töltsön be bár egy olyan klasszikus politikai szerepet, mint amilyen a parlamenti képviselőé – rendelkezik határozott politikusi identitással. Magyarországon a politikusi identifikáció igencsak problémássá vált a politikusokkal szembeni társadalmi bizalmatlanság és elutasítottság miatt. A politikai elit tagjainak nagy része önmagára nem a politikai elit tagjaként tekint (Bányai – Légmán 2011, Csurgó - Megyesi 2011). Ez az elutasítás különösen erős lehet az új politikai pártok tagjainál, hiszen ők politikusként eleve a régi politikai elittel szemben határozzák meg magukat. Ugyanakkor a politikán belül léteznek olyan intézmények, melyek tagjaik számára valódi csoportként működnek, és így identifikáció forrásául

¹ A narratív életútinterjú nem egy hagyományos értelemben vett interjú, ebben a szituációban az elbeszélő az, aki irányítja, meghatározza az interjú menetét, a kérdező a viselkedésével (szemkontaktus, arcjáték stb.) és kérdéseivel (ami az interjúalany által elmondottakra való visszakérdezés) a történet elmondását segíti elő.

szolgálhatnak – a politikai pártok. Sok esetben éppen a párthoz való kötődésen keresztül határozódik meg a politikussághoz való viszony.

A *The Power of Identity* című nagy hatású könyvében Manuel Castells is elkülöníti az identitás és a szerep fogalmát (Castells 1997). Castells szerint szerep és identitás abban különbözik, hogy társadalmi szerepeinket (anya, orvos, templombajáró stb.) a társadalmi intézmények és szervezetek normái határozzák meg. Goffman nyomán úgy véli, a szerepek relatív súlya, melyet betöltenek az egyén viselkedésének meghatározásában, az intézményekkel folytatott tárgyalások és megállapodások nyomán alakul. Goffman szerint a szerep iránti elkötelezettség az egyénben akkor jön létre, ha az intézményes megállapodások rögzített és kölcsönösen függő jellege miatt a szerep teljesítése visszavonhatatlanul meghatározza életének egyéb fontos lehetőségeit is (Goffman 1984).

Az identitás Castells szerint annyiban több, mint a szerep, hogy az jelentés forrása az egyénnek saját maga számára. Az identitás kialakulása nem más, mint jelentésépítés folyamata, a jelentés pedig az egyén szimbolikus azonosulása cselekvése céljával. Az identifikáció forrásai a szerepekéhez hasonlóan lehetnek a domináns társadalmi intézmények, azonban ezek csak akkor válnak identitássá, ha az egyén internalizálja a hozzájuk kapcsolódó normákat, és jelentést konstruál az internalizáció köré. Az ilyen öndefiníciók egybeeshetnek társadalmi szerepekkel, de korántsem minden szerepünk ad identitást. Másképp megfogalmazva, az identitás a jelentést szervezi, míg a szerep a társadalmi funkciókat (Castells 1997).

A narratív identitás elmélete sok elemében megegyezik Castells jelentésépítés-konceptiójával. Élettörténeteink mesélőiként mi magunk értelmezzük és ruházzuk fel jelentéssel megélt életeseményeinket, amikor megfogalmazzuk, szavakba öntjük őket. Önmagunkról alkotott narratívánk az identitásképződés alapvető elemeit tartalmazza, az az egyedi elbeszélés, amelynek során megfogalmazzuk a személyiségünkben bekövetkezett változásokat, és ami egyediségünk záloga, értelme által csak a miénk. Önmagunkról lévő kusza, gyakran egymásnak ellentmondó gondolataink a megfogalmazás által válnak koherens történetekké, élettörténetünk részévé (Tengelyi 1998, Ricoeur 1999). Ricoeur szerint élettörténetünk megfogalmazása során a történetmesélés szabályait alkalmazzuk, s így egy élet eseményeiből több hiteles, valóságnak megfelelő élettörténet mesélhető. Tengelyi szerint élettörténetünk segítségével identitásunkat próbáljuk meg elérni, és ennek érdekében életünk során állandóan korábbi elbeszéléseink helyesbítésére kényszerülünk. Folyamatosan változnak történeteink, sok esetben más-más magyarázatot kapcsolunk megélt tapasztalatainkhoz, s az interjúszituációtól függően más-más események kerülnek előtérbe elbeszélésünkben. Az elbeszélő értelmezi a helyzetet, amelyben éppen mesél, és ennek megfelelően beszéli el történetét. Interjúalanyainkat kutatásunkban minden esetben arra kértük, hogy az új politikai pártok tagjaiként meséljék el élettörténeteiket, s azt, hogyan váltak politikussá. Így a mesélés keretével az új politikusi szerep szolgált. Ha ebben a kontextusban elbeszélőnk önmagát nem politikusként definiálja, a politikusság élettörténetében háttérbe szorul, vagy elbeszélése kirívóan rövid, nem tud politikusi élettörténetet alkotni, s dominánsan másként jelenik meg ő maga az általa felépített narratívában, akkor esetében aligha beszélhetünk politikusi identitásról, számára a politikusság talán csak egy a társadalom által ráruházott szerepek közül.²

² Azonban ha egy elbeszélőnek ambivalens a viszonya a politikussághoz, az nem azt jelenti, hogy nincs politikusi identitása, hiszen megközelítésünkben az identitás egy ellentmondásokkal teli folyamat.

Az elemzés során azt próbáljuk megérteni, hogy vajon az egyén identitásának megjelenítése az elbeszélésben milyen társadalmilag meghatározott keretekre támaszkodik, a mesélő hogyan alkotja meg, szerkeszti történetét, és hogyan jeleníti meg önmagát benne - jelen esetben - mint politikust.

A rendszerváltozás utáni első parlamentben a képviselők többsége egyenes vonalú vagy emelkedő életpályát futott be politikusi pályafutása kezdetéig, törések, traumák és jellemzően mindenféle mozgalmi vagy pártbeli múlt nélkül (Pataki 1993, Kovács 1994). A 2010-ben végzett kutatásunkban a felkeresett politikusok arra a kérésünkre, hogy meséljék el élettörténetüket, jellemzően egy teljesnek tűnő, mindenféle kérdezés nélkül összeálló, hosszú, önálló szöveget alkottak. Ez azt jelzi, hogy közszereplőként, politikusként a rendszerváltást követően politikai pályára lépőknek mostanra kidolgozott, kész narratíváik vannak. De vajon milyen elemei vannak a nemrég létrehozott politikusi élettörténeteknek, mennyire sikerült egységes, koherens elbeszélést alkotniuk 2011-ben az újonnan politikusi pályára lépőknek? Milyen előzményei vannak élettörténeteikben a közéleti szerepvállalásnak, mennyire egyértelmű, természetes folyamánya eddigi életeseményeiknek a politikussá válás, a politikusi szerep (pl. már gyerekként szónoklatokat tartott, iskolában állandón szervezkedett, elit iskolába járt stb.) vagy egy csapásra, a semmiből váltak politikussá?

Elbeszélőink a 2000-es években kezdtek el politizálni, s a 2010-es választásokon kerültek be először a parlamentbe, így a politikusi szerep mindannyiuk számára valami újat jelentett, ami megkövetelte tőlük, hogy régi narratívájukat többé-kevésbé felülvizsgálva új, politikus-élettörténetet alkossanak maguknak. Vajon pontosan mikor, milyen élethelyzetben, s hogyan kezdődött politikusi pályafutásuk, s mekkora szerepet játszott az őket körülvevő kapcsolatháló politikussá válásukban³? Milyen mértékben támaszkodtak a politikus élettörténetek már bevett sémáira, forгатókönyveikre? Vannak-e olyan új elemei a politikus szerepeknek, melyek csak az új pártok tagjaira jellemzőek, s ezeknek a pártoknak a megjelenésével kerültek a politikus szerep eszköztárába, a társadalmi változásokra adott újfajta válaszokként egy újfajta politikai szerepfelfogást tükrözve, vagy általánosságban beszélhetünk a politikusi szerepek változásáról, a közélet átalakulásával párhuzamosan?⁴ Mit jelent számukra a politikusság, és milyen részei vannak (pl. közösséget jelent számukra, karriert, szakmaiságot, világmegváltást stb.)? Hogyan határozzák meg magukat (politikusként vagy sem), a politikusság számukra csak egy külsődleges szerep, vagy énképük, élettörténetük fontos részévé vált a fogalom?

Az elbeszélők többnyire kulturálisan meghatározott életpálya-szekvenciákban mesélik el életeseményeiket, élményeiket. Ilyen szekvenciák például a gyermekkor, iskola, munkahely, család stb. Kovács Éva (1994) szerint azonban vannak olyan életesemények, amelyek nem illeszthetők bele a politikusi élettörténetekbe (ilyen például a magánélet), ezek nem szerepeltek az 1990-es évek elején a politikusi énképekben. Vajon vannak-e csak a politikusokra jellemző szekvenciák (pl. képviselőség stb.), illetve a magánéleti elemek megjelennek-e élettörténeteikben 2011-ben?

³ Előző kutatásunkban azt találtuk, hogy a kapcsolati tőke az egyik legfontosabb tényező a politikussá válásban.

⁴ Ezeknek a kérdéseknek csak egy részét tudjuk jelen tanulmányban megválaszolni, a teljes körű válasz további vizsgálatokat igényel, többek között olyan politikusok megkeresését, akik nemrég csatlakoztak valamelyik régóta működő politikai párthoz, vagyis a politikai szerep számukra is új, azonban a közeg, ahova kerültek, már régóta jelen van a politikai mezőben.

Tengelyi sorseseeményeknek nevezi azokat a drámai jelentőségű élethelyzeteket (lehetnek ezek sorsfordító történelmi események, mint például a rendszerváltás, vagy akár csak az egyén számára meghatározó pillanatok) amelyek következtében történeteink jelentősen átalakulnak, új élményeink hatására az elbeszélések kiigazítása, megváltoztatása elengedhetetlenné válik. A tudatos értelemadás és a rajtunk kívül álló értelemképződés együttesen alakítják élettörténetünket, melyet alapvetően az a vágy motivál, hogy pozitív énképet teremtsünk önmagunk számára. Ez gyakran az emlékek torzulását, bizonyos események elfelejtését, el nem mesélését, és a kollektív emlékezet bizonyos részeinek, a kívülről jött történetek egy részének átvételét eredményezheti. Saját bizonytalan identitásunk alakításakor mindannyian segítségül hívunk különböző társadalmi, kulturális termékeket, az általuk megjelenített fiktív valóságot. Ezek sémákat, mintázatokat, forgatókönyveket nyújtanak az egyéni élettörténetek felépítésére. Ha azonban a társadalmilag meghatározott forgatókönyvek érvényüket veszítik, és új társadalmi keretek születnek, az emberek tömegesen élettörténetük jelentős átalakítására kényszerülhetnek. Vajon felfedezhetőek-e sorseseeménynek számító közös történelmi, társadalmi események elbeszélőink politikusi életútjában, s olyan új társadalmi keretek, melyek megváltoztatták, átalakították narratívájukat, és a politikusi szerepük létrehozása szempontjából sorsfordítónak bizonyultak? Vagy a sorseseemények inkább az egyéni életutakhoz köthetőek?

Megjelenik-e a történelem, a történelmi múlt az élettörténetekben, s milyen szerepe van mindennek a politikusi énkép alakításában? Az eddigi vizsgálatok szerint a politikusok számára meghatározóak a családi gyökerek, annak kifejezése, hogy milyen társadalmi osztályba tartoznak; a család, ősök történetének, értékeinek átvétele, továbbvitele, az, hogy honnan jöttek; a helyhez, az otthonhoz és a magyarsághoz való kötődés hangsúlyozása. Az életrajzokban gyakran megjelenik a családi múltra vagy a történelmi korokra, eseményekre való hivatkozás is, hiszen a múlt megerősítheti, igazolhatja az egyén jelenlegi értékeit, választásait, normáit. Sok esetben azonban mintha a politikusok saját életútjukat nem éreznék elégnek elittagságuk legitimálásához a nyilvánosságban, ezért is van szükségük a régi korok, neves ősök megidézésére, ami egyfajta folytonosságot, kontinuitást, biztonságot is adhat az egyén számára, helyet a politikusok, a közéleti szereplők között. A világháborúk, 1956 és a személyes vagy családi üldöztetés így egyfajta legitimációs forrásként, a politikusi identitás egyik meghatározó részeként szerepelt a rendszerváltozás után politikussá válók számára narratíváikban (Bányai – Légmán 2010, Kovács 1994, Pataki 1993). Vajon az új politikusok elbeszéléseiben - akiknek többnyire már nincsenek, vagy csak alig vannak kézzelfogható élményeik ezekről az eseményekről - megjelennek-e a 20. századi történelem eseményei? S mekkora jelentősége, súlya van a családtörténetnek, a felmenőknek az elbeszélésekben?

Pataki Ferenc (1993) és Kovács Éva (1994) a rendszerváltozás utáni első parlament képviselőinek életrajzait vizsgálva arra a megállapításra jutottak, hogy a politikusok számára az új pártok, mozgalmak adják politikai identitásuk alapját. Kovács Melinda (2001) a politikusok médiareprezentációját tanulmányozva szintén azt találta, hogy a politikusokról szóló diskurzusok legfőbb eleme a pártidentitás, a politikusokat elsősorban a pártjuk alapján azonosítják a nyilvánosságban is. Vajon mit jelent a politikusok számára 2011-ben a párthoz való tartozás, milyen szerepet játszik ez politikusi identitásukban?

Elbeszélőink narratívájában összességében tehát azt vizsgáljuk, hogy milyen módon próbálnak meg önmaguk és a nyilvánosság számára is elfogadható politikusi identitást alkotni: miért az adott elemek szükségesek ahhoz, hogy sikeres és hiteles élettörténetet alkossanak, és hogyan igyekeznek ezeket egy koherens történetté fűzni. Célunk az elbeszélő mában elmondott történetének, „narratív identitásának” megragadása, s a társadalmi hatások, befolyások, keretek tettenérése a szövegben, hogy milyen jellemző, közös vonásaik vannak

élettörténeteiknek, illetve milyen eltérések fedezhetőek fel közöttük. Összevetve a régi és az új politikusi narratívákat, jogos-e egyáltalán régi és új politikusi identitásokról beszélni, felfedezhetőek-e jelentős eltérések az énképek között?

Pataki (1993) szerint a rendszerváltozást követően új politikusszerepek kialakítására volt szükség, hiszen átalakult a politika világa, új normák, szabályok, értékek váltak dominánssá, amelyek új viselkedésmódokat, új eszközöket igényeltek a politikusoktól. Napjainkban mintha a politikából, a politikusokból való általános kiábrándulás, az új pártok megjelenése a parlamentben azt a társadalmi igényt jelezné, hogy a régi típusú, a rendszerváltozást követően dominánssá váló politizálás, politikusi szerepfelfogások helyett valami újra, másra vágnának az emberek. Előző kutatásunkban azt találtuk, hogy a rendszerváltást követően politikusi pályára lépők a politikától történő elfordulásra a politikusi önkép, a pártkötődések háttérbe szorításával, s a szakértői identitás dominánssá tételével válaszoltak. Vajon az újonnan megjelent politikusok hogyan reagálnak erre a kihívásra? 2011-ben, több mint 20 évvel a rendszerváltozás után, megjelentek-e radikálisan új elemei a politikusságnak, megtörtént-e a politikusi önképek átalakítása, újragondolása?⁵

2. Politikusi önképek a média és a narratív életútinterjúk tükrében

Az új parlamenti pártok képviselői közül összesen 29 személy politikusi énképéről gyűjtöttünk információt a nyomtatott és az internetes sajtóból. Az adatok forrásai elsősorban a pártok honlapján található képviselői életrajzok. Ezt egészítik ki a saját honlappal vagy bloggal rendelkező politikusok ún. ars poeticái vagy hitvallásai (6 személy esetében találtunk ilyet), illetve sajtóinterjúkban – főként a politikus-portrénak nevezett újságírói műfajban – is előfordulnak erre a témára vonatkozó kérdések. A sajtóinterjúk jellegzetessége, hogy bár az utóbbi néhány évben igen sok készült belőlük az új pártok politikai reprezentánsaival, közülük jellemzően csak a legismertebb, vezető szerepet játszó politikusok (5 személy) kaptak személyes, saját politikusi szerepfelfogásukat érintő kérdéseket.

A média által megjelenített politikuskép változásairól a kétezres években számos elemzés született. Kovács Melinda (2001) szerint 1996-ban a politikusok még különleges, az átlagtól eltérő emberekként szerepeltek a médiában, 1999-ben azonban már erősödött az a kép róluk, hogy ők is emberek, olyanok, mint bármelyikünk. A tabloidizáció folyamata (Császi 2003, 2005) a politikusokat is érinti. A magánélet egyes elemeinek megmutatása a nyilvánosságban egyre inkább a politikusi szerep részévé válik (Kiss – Szabó ebben a kötetben). A vezető politikusok bizonyos értelemben a tömegkultúra szereplőjéhez hasonló celebritásokká válnak (Marshall 1997, Kiss – Rigó 2006). Az általános perszonalizációs folyamat hatását tehát a politikusok önreprezentációjában is tapasztalhatjuk.

A különböző parlamenti pártok azonban nem egyformán viszonyulnak képviselőik önreprezentációjához. A magyar országgyűlés honlapján minden képviselőről található információ, ezek azonban nem klasszikus életrajzok, inkább csak adatlapok. A legnagyobb parlamenti párt, a Fidesz megelégszik ezekkel a parlament honlapján található adatokkal, nem

⁵ Nem kötődik szorosan a politikusi identitás kérdéséhez, és meg is haladná ennek a tanulmánynak a kereteit a politikusi szerepfelfogás funkcionális és normatív részének elemzése, tehát, hogy szereplőink szerint mit kell tennie és milyennek kell lennie egy politikusnak. A narratív identitás elemzésének módszere, az élettörténetek elbeszélése erről a témáról nem is ad elegendő információt.

kíván plusz információt nyújtani képviselőiről az interneten. Ez alól kivételt csupán a párt vezetői jelentenek, akik közül többen is saját honlappal, Facebook-oldallal rendelkeznek. Az átlagos kormánypárti frakciótag pártja honlapján azonban egyénitetten nem szerepel. Frakció menüpont alatt a fidesz.hu-n csupán egy fénykép található a parlament előtt felsorakozó képviselőcsoportról, melyen a nagy létszám következtében az egyes képviselőknek még az arcuk sem vehető ki.

Az MSZP honlapján a képviselők névsora olyan formában szerepel, hogy az érdeklődő az egyes nevekre rákattintva rövid szakmai életrajzokat olvashat. Ezek az életrajzok mondatokba fogalmazottak ugyan, de tartalmukban „amerikai típusúak”, azaz az életrajzi tények közlésére és a politikai pozíciók felsorolására szorítkoznak.

A két új parlamenti párt, az LMP és a Jobbik internetes megjelenésében sokkal nagyobb súlyt helyez a képviselők személyes önreprezentációjára. Az LMP honlapján zömmel az MSZP-hez hasonló szűkszavú szakmai önéletrajzok szerepelnek, ugyanakkor számos képviselő fényképe mellett egy kattintással elérhető saját honlapjának, illetve blogjának linkje. A főként a szakmai, illetve civil tevékenységet hangsúlyozó életrajzok jellemzően egy-két rövid mondatban térnek ki a politikai tevékenységre. Számos képviselő esetében megjelenik ugyanakkor a hivatalos életrajzban is a narráció, valamiféle reflexió, kommentár a politikussá válás, a politikusi identitás kérdésével kapcsolatban.

A narráció igazán a Jobbikos képviselők hivatalos életrajzaiban foglal el nagy teret. E párt képviselőinek a párt honlapján megtalálható életrajzaiban, és még inkább a barikád.hu velük kapcsolatos anyagaiban nagy szerepet kapnak a személyes, az életeseményeket értékelő kommentárok, melyek következtében az életrajzok egy része már-már elbeszélte élettörténet formáját ölti. Szinte minden Jobbikos képviselő fontosnak tartotta, hogy politikussá válásának motivációit a nyilvánossággal is megossza.

A médiareprezentáció alapján összességében úgy tűnik, hogy a Fidesznél a párt tagjainak, országgyűlési képviselőinek személyisége a háttérben marad, az MSZP-ben pedig elsősorban a szakmaiságot hangsúlyozzák. Ezzel szemben az új politikai pártoknál az emberek, az egyének sokkal inkább előtérbe kerülnek, ami egy új eleme lehet az új pártoknak és ezzel együtt a jelenkori politikának.

Az alábbiakban bemutatjuk azt a három politikussá válással kapcsolatos narratívát, melyet az új parlamenti pártok politikusainak életrajzában, sajtóinterjúiban valamint a narratív életinterjúk során beazonosítottunk. E narratívák sajátossága, hogy, bár elvileg egymással nem összeegyeztethetetlenek, a médiában megjelenő rövid, illetve szerkesztett formájukban mégsem keverednek, minden egyes elbeszélő – azok közül, akiknek van egyáltalán a nyilvánossággal megosztott narratívájuk – esetében erősen dominál a fő narratívák egyike, így gond nélkül besorolható az alábbi három típus valamelyikébe. A *született politikus* és a *„nem tehettem mást”* politikus narratívája mindkét párt képviselői között megtalálható a médiában, de előbbi főleg a Jobbik, utóbbi az LMP tagjaira jellemző. A *sorseseményt átélte politikusok* közül mindenki a Jobbik pártjához tartozik. Ezzel szemben a narratív életútinterjúk elemzése során, amely egy lényegesen részletesebb és a szituáció által sokkal inkább befolyásolt narrációt hoz létre, megjelenik a típusok keveredése is az egyes elbeszélők identitásépítésében.

Interjúalanyaink tanulmányunkban álnéven szerepelnek, s életeseményeik egy részét is megváltoztattuk (jellemzően a földrajzi helyeket, helyszíneket, a történetben megjelenő

személyek neveit, foglalkozásait, a dátumokat stb.), megőrizve ezzel elbeszélőink anonimitását. Célunk nem egy személyes életút rekonstrukciója, hanem annak vizsgálata, hogy milyen politikus életutak, identitások jöttek létre, illetve mik lehetnek a legfontosabb elemei a politikus énképnek a mai Magyarországon. Az elbeszélésekből kigyűjtöttük, s az elemzések előtt röviden összefoglaltuk interjúalanyaink életeseményeit, azokat a biográfiai adatokat, amiket rendelkezésünkre bocsátottak az interjúban. Ezt követően egyrészt az adatokat elemezve a megélt élettörténeteket, másrészt az elbeszélte történetet vizsgáltuk, majd a kettőt összevetve próbáltunk meg válaszokat adni az előzőekben feltett kérdésekre. Az elemzés lezárásaként megvizsgáltuk, hogy a médiaelemzésben felállított politikus típusokkal („született politikus”, „sorseseeményt átélt politikus”, „nem tehettem mást” politikus) hogyan írhatóak le elbeszélőink. Ezek a kategóriák ideáltípusok, melyek vegytiszta módon egyik elbeszélőre sem illettek teljes mértékben, sőt van olyan elbeszélés, ahol több típus elemei is megjelennek. Ugyanakkor interjúalanyaink élettörténete többnyire besorolható a három típus valamelyikébe.

2.1. A született politikus

Az új parlamenti pártok képviselőinek életrajzaiban gyakran tetten érhető a későbbi politikai szerepvállalást előrejelző kamasz- vagy egyenesen gyermekkori, közéleti, történelmi érdeklődés. A politikusi narratívákban ez a korai orientáció jelentősen megkönnyíti a jelentésteli élettörténet kialakítását: a született politikus már az élettörténet elbeszélésének kezdő pillanatától mintegy a politikussá válás telosza felé halad. Ez a narratíva egyes esetekben igen erős, szinte küldetésstudattal jár együtt: *„A magánéletemnél mindig fontosabb volt a közélet.”* *„14 évesen kezdtem el komolyabban foglalkozni nemzetünk sorskérdéseivel.”* Máskor csak a tény rögzítését tartja fontosnak az önéletrajzíró: *„Mióta olvasni tudok, érdekel a politika.”*

A született politikusok körében a korai politikai, történelmi érdeklődés magyarázatára, vagy attól látszólag függetlenül, de egyidejűleg szinte mindig megjelenik a családi múlt felidézése. Jellemző, hogy az elbeszélők mindig a nagyszülőket, a nagyapákat említik meg, mint számukra meghatározó példaképeket. A megemlített, legtöbbször drámai családi események a szocializmus előtti történelmi időszakhoz, leggyakrabban a második világháborúhoz kötődnek: Don-kanyarban harcoló, esetleg hősi halált halt nagyapa, hadifogságba vagy malenkij robotra hurcolt családtag. A családi múlt történetei, melyek jellemzően a család antikommunizmusának forrásaként értelmeződnek, egyszerre sérelem és büszkeség forrásai az unokák számára. *„Az antikommunizmust az anyatejjel együtt szívtam magamba.”*

A született politikusok élettörténetében gyakran megjelenik a kamaszkori, rendszer elleni lázadás valamely formája, főként, ha az elbeszélő kamaszkora még a szocializmus időszakára esett. Az idősebb generáció néhány tagjánál felbukkan a felnőttkori „rendszerellenes tevékenység” is, ez azonban már nem kötődik a korai politikai érdeklődés, a „született politikusság” narratívájához.

Bár az új parlamenti pártok politikusainak körében is gyakori a született politikus narratíva, ez a politikustípus egyaránt megtalálható a régi és az új pártok képviselői között. Ugyanakkor a parlamenti képviselők nagyobb része nem készült már az óvodában is politikusnak. A nem született politikusok esetében a koherens élettörténet kialakításának igénye feltételezi valamely fordulópont felidézését, melyhez az élettörténet kereteinek átértelmezése, a politikussá válás magyarázata köthető.

Az alábbiakban elsőként egy olyan politikusi élettörténetet mutatunk be, amely jellemző, már-már tiszta típusát adja a született politikus narratívának. Az általunk Andrásnak nevezett politikus úgy építi fel élettörténetét és ehhez kapcsolódó politikusi identitását, hogy annak vezérfonalává a „született politikus identitás” válik.

2.1.1. „András”

Élettörténet

Édesapja, Gábor békéscsabai kismemesi családból származik. A Rákosi-rendszerben kuláknak nyilvánítják őket és államosítják a földjüket. Édesanyja, Margit szülei közalkalmazottak. Gábor és Margit a szarvasi mezőgazdasági főiskolán találkoznak. Házasságkötésük után egy tanyán, szolgálati lakásban élnek Csabacsúdon, s az állami gazdaságban dolgoznak. András 1985-ben születik. Születése évében hal meg az anyai nagyapja. Gábor András születésekor katona, s csak másfél év múlva szerel le. 1987-ben megszületik András húga, Réka. Szarvasra költöznek, édesapja ott kap munkát. Anyai nagyanyja is odaköltözik Szarvasra, tőlük 200 méterre. Édesapja Gábor amatőr szinten kézilabdázik, egy időben a megyei szövetség tisztségviselője. 1989 után egy mezőgazdasági kereskedelmi vállalkozásba kezd. András Szarvason végzi az általános iskola négy osztályát, majd oda jár nyolcosztályos gimnáziumba is. Tíz évesen ő is elkezd kézilabdázni, majd két év múlva leteszi a kézilabda játékvezetői vizsgát. Versenyszerűen sportol, de tizenhét évesen befejezi a versenyzést. A gimnáziumban disputázik, vitaversenyeken vesz részt. Tizenegy éves korától kezdve minden nyáron dolgozik, többnyire édesapja cégénél. Fizikai munkát végez, ládát pakol, a földeken dolgozik, végül brigádvezető lesz. Később irodában dolgozik, mint külkereskedelmi asszisztens. 2002 februárjában kitűzött kokárdával megy iskolába. Az igazgatóhelyettes leveteti vele a kokárdát. Gimnáziumi történelemtanára, aki az egyik párt tagja, napi politikáról is beszél nekik az órákon.

2003-ban felveszik a Közgazdaságtudományi Egyetemre. Budapestre költözik, és belép egy szakkollégiumba. Az egyetemi órákra alig jár be. A kollégiumban a környezetvédelmi, zöld körben vesz részt, emellett felvételi bizottsági tag és közösségi team vezető is, bulikat, performance-okat szervez. 2003-ban elutazik a párizsi Európai Szociális Fórumra. Az egyetem alatt kézilabdabíróként dolgozik. Az egyik nyarat Firenzében tölti, ahol éttermi kisegítőként keres pénzt. Középiskolás barátaival Szarvason egy egyesületet hoz létre. Ifjúsági kulturális programokat szerveznek, és szereznek egy pincehelységet, ahol nyitott rendezvényeket tartanak, ifjúságsegítést végeznek. Néha kézilabdázik az amatőr ligában az egyetemi évek alatt. 2008 őszén diáktársaival alternatív hallgatói érdekegyeztetési fórumot próbál meg létrehozni. 2009-ben ott van Koppenhágában, amikor a klímacsúcs zajlik. A szakkollégium egyik szemináriumán kapcsolatba kerül későbbi párttársaival. 2009-ben lediplomázik. 2009-2010 között az önkormányzaton dolgozik Szarvason a városgazdálkodási osztályon. Egy ismerőse fölhívja, hogy alakul egy mozgalom, amiből lehet, hogy párt lesz, van-e kedve csatlakozni hozzá. Különböző kávézóban, egyesületek irodájában találkoznak. Az akkor még mozgalomként működő szervezet országos választmányába is bekerül. Szarvason dolgozik, de választmányi gyűlésekre Budapestre jár. Megszervezi a Békés megyei pártszervezetet. Szarvason kiül egy kávézóba, és mindenkivel beszélget, aki arra jár. Elutazik Békésszentandrásra is kampányolni. Megkeresik őt több megyei településről, hogy szeretnének helyi pártszervezetet létrehozni. Régi barátai segítenek a szervezésben. Az Európa Parlamenti választásokban helyi szinten részt vesz a párt kampányában. 2010-ben ismét országos választmányi taggá választják, otthagyja a munkahelyét. Alkalmi munkákat végez, pályázatokat ír. Nagymamája és barátai gyűjtenek neki kopogtatócédulákat. 2010-ben

az országos listáról országgyűlési képviselő lesz. 2010 nyarán Isztambulba utazik az Európai Szociális Fórumra. Szarvason virrasztást szervez a hajléktalanokért. A szociális albizottság tagja, személyesen is találkozik nehéz sorsú emberekkel. Jelenleg a párt szóvivője. Hetente egyszer-kétszer hazautazik Szarvasra. Két blogot is ír a neten, van egy politikai és egy magánjellegű. A blogos ismerőseivel néha elmegy sörözni vagy focizni. Tagja egy közösségi mezőgazdálkodást megvalósítani kívánó mozgalomnak.

A biográfia szerint András élettörténetének fontos elemei a városával való szoros kapcsolat, az aktív közösségi élet és részvétel, a természettel, környezettel való viszony, a sport és a munka. Versenyszerűen sportol, sőt még játékvezetői tanfolyamot is végez gyermekkorában. Az állandó napirend, a szabályok ismerete és betartása úgy tűnik, meghatározó szerepet játszik az életében. Középiskolás korában emellett disputázik, szónoklatokat, beszédeket tart, megtanul érvelni, vitatkozni, amit politikusként remekül tud majd kamatoztatni. Gimnázium alatt úgy tűnik, hozzászokik ahhoz, hogy nyilvánosan kifejezze gondolatait, világképét. Már kiskorától kezdve dolgozik, segít az apjának, talán mert szegénységben élnek, s minden dolgos kézre szüksége van a családnak, vagy talán csak szigorúan fogják őt a szülei, azt akarják, hogy tudjon gondoskodni magáról. Az adatokban korán felnőtt, önálló emberként jelenik meg, aki már kiskorától kezdve tudatosan készült egy közéleti pályára, ahol sok ember életét tudja befolyásolni, segíteni.

András igazi közösségi emberként mutatja magát a biográfiában, mint aki sokat tesz a közért, szeret emberek, barátok között, a középpontban lenni, s szervezkedni, segíteni másoknak. A biográfiai adatok alapján úgy tűnik, erősen kötődik a vidéki kisvároshoz, ahol felnőtt, Budapestre költözve, politikusként sem szakad el a helyi közösségtől, továbbra is részt vesz az ottani közéleti események alakításában, a helyi politikai életben. A politika számára mintha elsősorban a helyi közösség segítségét jelentené, egyrészt az otthonához való kötődésének a kifejeződését, másrészt annak a vágyának a megvalósítását, hogy tegyen valamit a közért. A karrier úgy tűnik, kevésbé fontos számára. A pártja talán csak egy lehetőség, eszköz számára, aminek a segítségével hatékonyabban tud tevékenykedni. De vajon miről árulkodik András főnarratívája?⁶

Elbeszélését annak elmesélésével kezdi, hogy mikor és hol született, hol élt gyermekkorában és hol járt iskolába. A „hagyományos” életrajzi elemeket követően arról kezd el mesélni, hogy mikor és hogyan találkozott először a politikával. Egy generációs élményhez kötődik ez a találkozás, Antal József halálakor, más, vele egykorúakhoz hasonlóan, ő is a televízió előtt ült a Kacsameséket nézve. Teljesen váratlanul érte őt a rajzfilm megszakítása és a halálhír közlése, s ez a dolog, úgy tűnik, hogy rendkívüli súllyal bír politikusi élettörténetében.

„A közélettel való foglalkozással és a politika világával akkor szembesültem először, de ez egy generációs élmény, amikor a húgommal néztük a Kacsamesék epizódját, és Antall József halálhírét bejelentették, ez ilyen kicsit sokszerű élmény volt. (...) Akkor kezdett el valami fogalmam lenni arról, hogy mi az, hogy valaki, mások irányíthatják az életünket és a családon kívül más tényezők is vannak.” (részlet az interjúból)

⁶ A főnarratíva az életinterjúnak az a része, amit az elbeszélő az interjú elején, az élettörténet elmesélését követő kérdés nyomán mindenféle visszakerdezés nélkül elmond.

Ezzel a történettel veszi kezdetét azoknak az életeseményeknek a sorolása, amik hozzájárultak ahhoz, hogy végül politikus lett belőle. Apja rendszeresen olvasott újságot, s András is figyelemmel kísérte a közéleti eseményeket. Versenyszerűen kézilabdázott, ami elmondása szerint politikusként rendkívüli módon megkönnyíti számára a csapatban dolgozást, tizenegy éves kora óta dolgozik, s dolgozott már külföldön is, aminek segítségével sok élettapasztalatot gyűjtött. Gimnázium alatt disputázott, így készülvén a későbbi politikai szónoklatokra, vitákra. A középiskola után a Közgazdaságtudományi Egyetemre járt és szakkollégista lett. Ekkor kezdett el környezetvédelemmel foglalkozni. Egy történet következik itt arról, hogyan hoztak létre egy egyesületet a barátaival a fiatalok számára Szarvason. Elbeszélése szerint az önkormányzat ellenállása adta a végső lökést számára, hogy hivatásszerűen foglalkozzon közéleti kérdésekkel. Mintha számára a politika elsősorban a közösségcsinálást jelentené, mindamelllett szeret a középpontban is lenni, egy olyan személyként megjelenni, aki befolyásolhatja mások életét, aki képes harcolni a saját és mások igazáért. Mindeközben az egyetemen is részt vett egy alternatív hallgatói fórum szervezésében, s több alkalommal elutazott különböző nemzetközi eseményekre, konferenciákra is. A közéletiség része elbeszélésében az is, hogy megjelenik bizonyos eseményeken, látványosan kiáll számára fontos ügyek mellett.

Mindezek ismeretében némileg meglepő, hogy a párt csak sokára jelenik meg elbeszélésében, úgy tűnik, alapvetően a párthoz való tartozásnak egyáltalán nem volt kitüntetett szerepe András politikussá válásában. Mintha a párt számára egy olyan hely lenne, ahol véghezviheti, megvalósíthatja azt, amit kiskorától kezdve tervezett, egy olyan közeg, ami biztosítja számára, hogy megvalósíthassa saját közösségsegítő elképzeléseit. András először helyi szinten, civil keretek között kezd el politizálni, s csak amikor világossá válik számára, hogy így nem minden esetben tudja megtenni, amit szeretne, akkor lép be életébe a nagypolitika. Elbeszélése szerint amikor meghívják a pártba, akkor épp frusztrált a helyi politikai kudarcok miatt, s ténylegesen tenni akar valamit a közért. A szakkollégiumban ismerkedett meg későbbi párttársaival, s eleinte az egész szarvasi régióban ő képviselte a pártot, szervezte a pártéletet, a közösséget helyi szinten. Mikor lediplomázik és elmegy dolgozni, akkor a pártpolitika egy rövid időszakra háttérbe kerül az életében, s ekkor egy másik életpálya lehetősége is felvillan elbeszélésében. Végül otthagyja munkahelyét, úgy tűnik, a politizálást választja. Főnarratívája lezárásaként röviden összegzi pártbeli helyét, szerepét, s azt, hogyan lett szóvivő.

Úgy tűnik, politikusi élettörténete rendkívül tudatos, alaposan megszerkesztett, s életeseményeiből, főnarratívájából egyértelműen, természetes módon következik, hogy politikus lett belőle, hiszen már kiskorától kezdve sok olyan eleme van elbeszélésének – kezdve Antall József halálától egészen addig a pillanatig, amikor ténylegesen ki is mondja, hogy elhatározta, mostantól a közélettel szeretne foglalkozni – ami végül a politikához, politikussághoz vezetett. Mintha kiskorától kezdve arra készült volna, azt szolgálták volna életeseményei, hogy minél jobb politikus váljon belőle, s ezeket a történéseket mind-mind úgy is értelmezi, mint ami politikussá válásának egy-egy fontos állomása, eleme. De vajon tényleg ennyire tudatosan készült a politikusi, közéleti pályára? Vagy csak a jelenből, politikusként tűnik ennyire kézenfekvőnek, hogy az általa kiválogatott életesemények mindegyike hozzájárult ahhoz, hogy egy párt tagja és országgyűlési képviselő váljon belőle?

Bár ő elbeszélésében azt állítja, hogy a szerencsének köszönheti, hogy bekerült a parlamentbe, pusztán csak azért lett teljes állású politikus, mert jó helyen szerepelt a listán, ám narratívájából úgy tűnik, hogy az ő döntése is nagy szerepet játszott benne, hiszen már elkezdett kialakítani egy másik életet az egyetem elvégzését követően, Szarvason telepedett le, ott kezdett el dolgozni, mikor úgy döntött, otthagyja munkahelyét, vidéki életét a

politizálás miatt. A választások, hogy országgyűlési képviselő lett belőle, csak ezután következtek. A biográfiája és a főnarratívája, tulajdonképpen egész élettörténete arról szól, hogyan lett politikus belőle, s esetében nem kizárólag a szerencse, a véletlen hozta úgy, hogy politikussá vált. Vajon miért hangsúlyozza mégis a szerencsét, s azt kevésbé, hogy ő maga választotta a politikát? Talán mert a politikus közmegítélése meglehetősen negatív mostanság? Vagy úgy érzi, mégsem következik eléggé életeseményeiből a politikusság, nem ad elég legitimitációt, biztos alapot politikusi identitásához mindez?

2.2. A sorseseeményt átélt politikus

Az életrajzokat élettörténet-szerűen megjelenítő politikusok egy részénél megfigyelhető olyanfajta sorsfordító történés, melyet az elbeszélő tudatos értelemadással a politikussá válásában kulcsszerepet játszó eseményként jelenít meg. A már idézett korábbi kutatások szerint a demokratikus parlament képviselőinek első generációja számára a rendszerváltás bizonyult közös értelemképző eseménynek. A 2010-ben parlamentbe került új pártok képviselői is többnyire reflektálnak a rendszerváltásra, mint a saját életük ideje alatt lezajlott legfontosabb történelmi eseményre, de jól láthatóan más szempontból közelítik meg, mint a kilencvenes évek politikusai. Többen közülük a rendszerváltozásban, a rendszerváltó pártokban való csalódást emelik ki: „*Felismertem a rendszerváltás hamisságát*”, míg mások életére családjuk rendszerváltozás utáni elszegényedésének tapasztalata hatott erősen. Maga a rendszerváltás többé-kevésbé drámai, narratívába jól illeszthető eseményei legtöbbször számára azért sem válhattak sorseseeménnyé, mert 1989-90-ben még túlságosan fiatalok voltak. Van azonban az új pártok képviselőinek egy kisebb, de karakteres csoportja, mellyel kapcsolatban beazonosítható egy közös, saját narratívájuk szerint életüket döntően megváltoztató, a politika felé terelő esemény. Az egyik, igen kidolgozott narratívával és politikusi identitással bíró képviselő így ír erről: „*Botcsinálta politikus vagyok. Gumibotcsinálta. Egy kapualjban, a gyerekeim testi épségéért reszketve, könnygáztól fuldokolva, fegyverropogást hallgatva kaptam a küldetést.*”

Az öszödi beszédet, és az azt követő, 2006. őszi eseményeket sorseseeményként értelmező politikusok mindannyian ugyanannak a pártnak, a Jobbiknak a tagjai.

Az életútinterjúk alapján Csaba élettörténete és identitáskonstrukciója tekinthető a sorseseeményt átélt politikus jellemző narratívájának. A sorseseemény illetve sorseseemények, aminek alapján felépíti politikusi identitását - szemben a régi politikusokra jellemző közös, történelmi sorseseeményekkel, mint amilyen például a rendszerváltás – alapvetően személyes életének fordulópontjai azok, melyeket sorsfordítónak él meg politikai pályája tekintetében.

2.2.1 „Csaba”

Élettörténet

Csaba 1977-ben születik egy vidéki városban kései, második gyermekként. Ősei itáliai származásúak, akik a 17-18. században kerültek Magyarországra és Hajdú-Bihar megyében telepedtek le. Ősei paraszti gazdálkodóként éltek. A paraszti múlttal szülei már felhagytak és fiatalon szülőfalujukból a Jász - Nagykun megyei Kuncsorbárol a közeli városba Kisújszállásra költöznek. Itt munkát találnak, egzisztenciát teremtenek. Édesapja szoba-festő

mázolóként édesanyja a helyi gimnáziumban bérszámfejtőként dolgozik. A szülők élete a munka a család, a gyermekek neveltetése körül zajlik. Ma már mindketten nyugdíjasok.

Csabának van egy 12 évvel idősebb fiútestvére, Zoltán, aki gyerekkorukban rendszeresen megveri Csabát. Zoltán az 1990-es évek elején elvégzi a kereskedelmi főiskolát Szolnokon és sikeres karriert épít. Jól kereső munkája van egy kereskedelmi cégnél, sokat utazik, de hétvégeként hazlátogat szüleihez és öccsének rendszeresen ad zsebpénzt.

Csaba 18 éves koráig szüleivel él szülővárosában Kisújszálláson. Itt végzi el a középiskolát is. A középiskola elvégzése után Budapestre kerül egyetemre, ahol az érdeklődésének megfelelően magyar szakra jár.

Egyetemistaként keresi a helyét a világban. Komolyan gondolkodik a papi pályán is, ezért a 90-es évek végén másfél évig egy ferences kollégiumban él. Végül meggondolja magát és nem lép papi pályára, a 2000-es évek eleje óta templomba sem jár.

A 90-es évek vége körül kerül először kapcsolatba a politikával. Az egyik egyetemi ismerőse elhívja a későbbi párt alapját jelentő szervezet alapító gyűlésére. Rögtön aktív szereplőjévé válik a mozgalomnak és vezető pozícióba kerül. 2001-ben azonban belép az egyik legnagyobb párt helyi szervezetébe is a szülővárosában. Aktív szerepet vállal a választási kampányban és mellette politikai újságíróként is tevékenykedik. A választásokat követően kilép a pártból. 2002-től ismét aktív szerepet vállal az általa is alapított mozgalomban.

2004-ben megnősül és munkát vállal egy reklámcégnél hirdetésszervezőként, ekkor a pártbeli tevékenysége némileg háttérbe szorul. Néhány hónap leforgása alatt vezető pozícióba kerül. 2004 végén gyermeke születik és lakást vásárol. Felesége egy multinacionális cégnél dolgozik. 2006-ban a szervezet elnöke visszahívja és vezető pozíciót kínál számára, amit elfogad és aktívan veti bele magát újra a politikai életbe.

Szervezete párttá alakulása és a 2010-es választásokra való felkészülés már az ő aktív közreműködésével történik. Innentől kezdve élettörténete egybefonódik a párt történetével. 2009-től felesége is aktív szereplőjévé válik a politikának, politikai újságíróként tevékenykedik. A párt 2010-es választási sikerét és parlamentbe kerülését követően Csaba politikai karrierje töretlenül ível felfelé, pártjának egyik meghatározó alakja. Rendszeresen látogatja szüleit, nagyszüleit. Sokat olvas.

Csaba politikusi narratívját annak magyarázatára építi fel, hogyan vált politikussá és mit jelent számára a politikusi pálya. Miközben azt taglalja, hogy nem készült politikusi szerepre, hosszasan beszél arról, hogy mindig is ki akart tűnni, valami többre vágyott, ahogy ő fogalmaz: *„úgy fogalmaztam meg egyszer, és azóta is az úgy cseng a saját mondatom a saját fülemben, hogy valamifajta heroikus életet kell élnem.”*

Elbeszélésében hosszasan taglalja, hogy hogyan is képzelte el az életét fiatalon, hol, milyen módon gondolta ezt az általa oly erőteljesen megfogalmazott küldetést, heroizmust ki- illetve megélni. Beszél arról, hogy híres ember kívánt lenni, író, vagy üzletember, aki nagy sikereket ér el a Coca-Colánál, esetleg nagy hatású középiskolai tanár, humanitárius Afrikában, vagy pap. Ez utóbbi volt talán a legkomolyabb elképzelés a felsoroltak közül, mert rövid ideig egyetemistaként beköltözött egy ferences-rendi kolostorba is. Vajon mi lehet a közös ezekben a nagyon eltérő életpálya elképzelések között? Mi a közös a pap és a Coca-cola menedzser, a humanitárius és a középiskolai tanár között? Úgy tűnik, Csaba mindegyik életpályát a másokra gyakorolt hatás és az átlagostól eltérő élet miatt gondolja vonzósnak. A Coca-Cola menedzsert a gazdagság és a jólét, a papot és humanitáriust a küldetés és a másokra gyakorolt

hatás, a lelki-szellemi vezető szerep teszi különlegessé, átlagtól eltérővé. Vajon Csaba mindkettőt, az anyagi biztonságot és a lelki-szellemi vezető szerepet is a politikában találta meg? Miért nem választotta inkább a papi pályát? Mi fordította el ettől? Magyarázatként annyit tudunk csak meg, hogy a katolikus vallás nem elégítette ki szellemileg, és ezért ma már templomba sem jár. Ennek talán az az oka, hogy a párthoz, mozgalomhoz kapcsolódó elvek azok, amelyek szellemileg-érzelmileg kielégítik?

A gyermekkori-ifjúkori elképzeléseit követően Csaba arról mesél, hogyan került kapcsolatba a politikával. A korábbi, tényeket lényegében nem tartalmazó magyarázó-elemző narratívát most felváltja egy adatokkal, történetekkel teli elbeszélés. Csaba 21 éves egyetemista, amikor először kapcsolatba kerül a politikával és a pártja alapját jelentő mozgalommal. A politikához kötődő személyes élmények elmesélése és a mozgalom párttá alakulásának története narratívájában teljes mértékben egybefonódik.

Csaba sorseseeményként éli meg, amikor egyik egyetemi ismerőse, a mozgalom egyik kezdeményezője, alapítója meghívja őt az első gyűlésre. Apró részletekbe menő módon emlékezik vissza arra, amikor ismerőse, Károly odalépett hozzá az egyetemi menzán, miközben ő éppen a spagettijét ette, és meghívta erre az eseményre. Ilyen és ehhez hasonló személyes történetekkel átszőve mutatja be Csaba a párt történetét, ami ezáltal az ő személyes élettörténetének szerves és elválaszthatatlan részévé válik. Mintha Csaba és a párt eggyé válna ebben a történetben, Csaba a párt és a párt Csaba nélkül nem is létezhetne.

Aktívan veti tehát bele magát Csaba a mozgalomba, s hamar vezető pozíciót szerez. Úgy érzi a mozgalomban találta meg egyetemistaként azt a közeget, ahol tenni akarását kiélhette és nem utolsósorban ahol kitűnhetett.

A politika egyre fontosabbá válik az életében, ahogy ő fogalmaz: *„aki beleszagol egyszer a politika füstjébe, az nem tudja soha többé elfelejteni a szagát vagy illatát, (...) inkább szaga van. De mégse tudja az ember elfelejteni, és tényleg így volt, onnantól kezdve éreztem, hogy erre nekem szükségem van...”* Ezen a ponton Csaba, kilépve a saját élettörténet elbeszélésből, részben magának, részben az interjúernek azt kezdi magyarázni, hogy hátrányai és nehézségei mellett miért marad mégis politikus. Válasza erre, hogy a politikában a küldetés teljesítését, a heroikus élet megélését találta meg. Célja nem az, hogy politikus legyen, számára a politika csak egy eszköz a célja teljesítésében, abban, hogy az átlagtól eltérő életet éljen. Úgy tűnik az elveknél, a nemzet sorsának jobbra fordításánál fontosabb számára az önmegvalósítás: *„bennem munkál egy olyan, remélem, hogy ez egy ilyen szent önzés, vagy nem tudom, hogy fogalmazzam meg, ami, valójában én magamat akarom ebben kiélni”*

Míg az egyik oldalon arról beszél, hogy a politika számára csak egy lehetőség, amit megragadott, ahol önmagát megvalósíthatja, de úgy érzi, ezt máshol más módon is megtehetné volna, vagy akár a jövőben is megtehetné, addig a másik oldalon visszatérve élet és párttörténetének elbeszéléséhez Csaba éppen azt hangsúlyozza, hogy ő központi szerepet játszott abban, hogy a mozgalom párttá alakult és hogy a párt bejutott a parlamentbe. Miért is fontos a párt Csaba számára? Mert saját sikereinek bizonyítéka? Mi a helyzet az elvekkkel és eszmékkkel, amit a párt közvetít? Ezek nem vagy csak kevésbé fontosak Csaba számára? Csak eszközök, amelyek segítségével hatni tud, mely hatás a sikerének kulcsa? Vajon mi az oka annak, hogy a sikerek ellenére, amit a politikában elért, mégis ennyire távolítani akarja magától a politikusi szerepét? Mi az oka annak, hogy nem akar azonosulni a politikusi identitással és a narratívája számos pontján fogalmazza meg alternatív vagy ellenidentitásként a hős, a vezető identitását?

A politikában találta meg tehát Csaba az a közeget, ahol céljait el tudja érni. A mozgalom párttá alakulása előtt 2001-ben a nagypolitikában, a parlamenti pártok között is próbálta megtalálni a helyét, a lehetőségét, hogy sikert érjen el. Be is lépett az egyik nagy parlamenti párt helyi szervezetébe a szülővárosában. Aktívan részt vett a 2002-es választási kampányban, és politikai újságíróként is ekkor kezdett el tevékenykedni a párt egyik lapjában. Ezen a ponton egy másik – a korábbinál bár kisebb horderejű – személyes sorseseemény következik Csaba életében: a 2002-es kampányzáró rendezvényen rádöbben arra, hogy a választott párt nem az ő közege, mélységesen kiábrándul a rendezvényen látottak alapján a pártból és kilép. Vajon mi lehet a kiábrándulás oka, a párt, ami helyi kisvárosi szinten még vonzó volt számára, országos szinten miért ily mélységesen kiábrándító? Talán a vezetőséget látva döbben rá Csaba, hogy ezek között az emberek között nem tudja célját teljesíteni, kitűnni és vezetővé, hőssé válni?

Kilépve hát a nagy pártból Csaba aktívan veti bele magát mozgalma párttá szervezésébe. Minden idejét és energiáját ennek szenteli vezetőtársaival együtt. Lépésről lépésre haladva szervezik meg a pártot. Hamar a statisztákban érzékelhető tényezőként jelenik meg a párt, amit Csaba személyes sikerként él meg. A gyors sikert követően azonban a párt hirtelen eltűnik a köztudatból és ez éppen arra az időszakra esik, amikor Csaba számára a magánélet kerül előtérbe. Megnősül, munkát talál, lakást vásárol és gyermeke születik. Ezen a ponton Csaba szakít a politikával. Vajon a siker hiánya okozza ezt az eltávolodást?

2006-ban azonban a választásokat megelőzően mégis visszatér a politikához. Miután pozíciója megerősödik a pártban, fokozatosan növeli aktivitását is. Úgy tűnik, ismét meglátja a lehetőséget a pártban célja teljesítéséhez. Ezt követően a párt és Csaba karrierje töretlenül ível felfelé. Csaba büszkén mesél arról, amit elért a pártban, a párt sikerét saját sikerének tekinti. Úgy érzi a saját heroizmusa, kitartása, ereje és kreativitása nagyban hozzájárult a párt sikeréhez.

Önmagát az új generáció politikusaként határozza meg, azon generáció politikusának tartja, akire már nem hat a Kádár rendszer öröksége. Azokat, akik a Kádár rendszerben nőttek fel, illetve a rendszerváltást megelőzően váltak politikussá, az elveszett generáció politikusainak tekinti: *„...rendszerváltás satöbbi, én, ugyanúgy a Kádári-rendszer ilyen hatyúdalának tartom az ő generációjukat, egy ilyen lecsorgó, és reflexeiben is abszolút kádárista, sok esetben kádárista, és lábszagú nekem egy picit az egész létezésük...’* Identitásának alapja tehát az új politikus generáció, ami az új pártokban realizálódik. Csaba, mint új politikus önmagát egy olyan politikusként jeleníti meg, aki minden sikerét saját magának köszönheti, szemben a rendszerváltó pártok fiatal politikusaival, akik már egy kész rendszerben, a korábbi generációk tapasztalatait felhasználva váltak politikussá.

Végezetül főnarratívája végén Csaba ismét visszatér az egész elbeszélés vezérfonalául választott kérdéshez, hogy miért tart ki a politika mellett? Úgy érzi, most már nincs visszaút, túl nagy a felelősség, túl sok az áldozat és a munka, amit belefektetett. És a siker, az önmegvalósítás? Csabának sikerült elérnie a célját, heroikus életet él, eltér az átlagtól és hatni tud az emberekre.

Nagyon keveset tudtunk meg azonban Csaba magánéletéről elbeszélésében, a családjáról és származásáról. A főnarratívában csak az ő személye jelenik meg. Mintha a családnak, a múltnak nem lenne köze az ő politikussá válásához. A személyes élettörténetéhez kapcsolódó véletlennek, sorseseeménynek köszönhető csupán a politikussá válása. A visszakérdezés során beszél csupán a származásáról és családjáról, amire büszke ugyan, de nem hozza összefüggésbe sem a politikai elveivel – amelyekről egyébként egyáltalán nem beszél -, sem a politikusi pályájával.

Itáliai származású paraszti ősei mellett a legtöbbet a bátyjáról beszél. Úgy tűnik a bátyja mintaként, példaképként jelenik meg számára. A nála lényegesen idősebb báty sikerei arra ösztönzik, hogy bizonyítson, hogy megmutassa, ő is viszi valamire? Kinek kíván bizonyítani? Önmagának? A családjának? Vagy a bátyjának? Csaba a legkisebb fiúként, mint a legkisebb királyfi a mesében meg akarja mutatni. Valóban csak véletlen, hogy ez éppen a politika segítségével sikerül neki? A családjához köthetően amit kiemel, az a paraszti származásból adódó kitartás képessége mint örökség és a szülői családjának stabilitása. Ezek azok, amelyek a származása kapcsán fontosak az ő politikai sikerében is.

Csak a visszakerdezés során derül ki, hogy Csabára nagyon sokféle gondolkodó és vallási irányzat hat és hatott. Nietzsche-n át Eliadén keresztül Konrad Lorenzig említi a számára nagy hatású gondolkodókat. Újra felmerül a kérdés, miért nem beszél Csaba a politikai elvekről, a politikusi példaképekről? Vajon ez miért nem fontos? Ez miért nem része Csaba politikusi identitásának? Csabát nem az elvei, hanem a véletlen, néhány sorseseemény tették politikussá, amiből saját képességei segítségével sikert tudott kovácsolni és megvalósította önmagát?

2.3. A „nem tehettem mást” típusú politikus

A „nem tehettem mást” típusú politikus jellemzően hosszabb, és általában sikeres politikán kívüli szakmai karrier után fordult a politika felé. Szinte kizárólagos narratívája ez azoknak az elbeszélőknek, akik – az új parlamenti pártok soraiból többen is – már politikai karrierjük megkezdése előtt, szakmai karrierjük nyomán ismert embereknek számítottak. A „nem tehettem mást” típusú politikusok pártjuk ideológiájától függően más-más retorikai eszközökkel, de tartalmilag igen hasonlóan fogalmazzák meg politikussá válásuk motivációját: *„Nagyjából ez az egyetlen alternatíva a kivándorlással szemben.”* *„Nem tudtam tovább tétlenül nézni hazánk pusztulását”.* *„Ha nem változtatunk, rámegey az ország.”* A leginkább visszatérő szófordulat ebben a narratívában az *„elegem lett”*.

Feltételezhetően a politikából való általános kiábrándulás és a politikusszerep drasztikus társadalmi leértékelődése okozza, hogy az ezt a narratívát felépítő politikus elbeszélők sokszor kifejezetten úgy érzik, magyarázkodniuk kell ahhoz, hogy parlamenti képviselő létükre is koherens, pozitív önképet láttathassanak magukkal és másokkal is: *„Ha a tisztességes emberek távol tartják magukat ettől a kemény, milliányi kihívással teli pályától, akkor tényleg csak a tisztességtelenek, a hatalomvágyó spekulánsok fognak a mi és a gyerekeink jövőjéről dönteni.”*

„A közös ügyekben való részvétel, a politizálás par excellence értelmiségi dolog. Az a félreértés, ha egy értelmiségi részérdek mellett köteleződik el. Fölfüggeszti értelmiségi létét, ha belép abba a társadalmi kasztba, amelyet – hibásan – politikainak nevezünk. A közügyek intézésére felesküdtettek valójában közszolgák: mi vagyunk „politikusok”, amíg közügyekről beszélünk.”

„Higgyék el, nem volt könnyű a döntés, de a körülbelül két éve tartó kijózanodás, majd az utóbbi idők sokszerű felismerései egy erkölcsös ember számára nem hagyhattak más választást.”

A „nem tehettem mást” típusú politikusi viszonyulása a politikusszerephez jellemzően konfliktusosabb a született vagy a sorseseeményt átélt politikusénál. Ennek oka a klasszikus, mára rossz társadalmi megítélésű politikusi szerep eltávolításának igényén kívül az is, hogy ezeknek az elbeszélőknek általában kifejezetten erős a politikán kívüli szakmai (tudományos, civil vagy értelmiségi) identitásuk. Az egyik, az értelmiségi/politikusi szerepkonfliktus kérdésére rendkívül erősen (ön)reflektáló elbeszélő így fogalmaz: *„Nincs külön erős politikusi identitásom. Van és nincs: persze ha focizom, közben futballista vagyok, ezt élem meg, de a meccs végén kijövök belőle, „visszaállok”. „Az ember többféle identitással bír, és én azonosulok azzal, hogy X. párti képviselő vagyok. Bár ahogy ezt kimondom, rögtön mellékerül egy kicsi szmájli.”*

A narratív élettörténetek közül az általunk Bélának nevezett politikusi narratívája jeleníti meg legjobban a „nem tehettem mást” politikusi identitását. Emellett Ákos élettörténetét is itt mutatjuk be, bár esetében keverednek a „nem tehettem mást” és a sorseseeményt átélt politikusi identitásának elemei.

2.3.1. „Béla”

Élettörténet

Édesapja, Károly családja nagybirtokos. Károly a 2. világháborúban katonatisztként szolgál. Megsebesül és szovjet fogságba kerül. Mikor hazajön Magyarországra, sokáig nem kap állást, végül egy volt katonája segít neki elhelyezkedni. Egy gazdasági cégnél dolgozik. Édesanyja, Mariann budai úrilány, aki rendszeres résztvevője a bálóknak. A háború után titkárnőként dolgozik. Sok rokonukat kitelepítik. Béla gyerekkorában nincs otthon televíziójuk, de van egy komfort nélküli nyaralójuk, s a nyarakat mindig ott tölti a család. 1956-ban becsomagolják minden holmijukat, de végül nem hagyják el az országot. Károly rendszeresen megveszi a világirodalom remekei sorozatot, amit Béla mindig elolvas. Gimnazista korában elolvassa Plutarkhosz párhuzamos életrajzait is. Egy osztálytársnője ír hozzá egy verset. Ő is ír a lánynak. Azóta folyamatosan ír. Gyerekkora óta kosárlabdázik. Kétszer is megpróbálja, de nem veszik fel az egyetemre. Testvérét sem veszik föl. Egy versét elküldi egy újságnak, de visszaküldik, és azt írják róla, nem jó. Hat évig nem ír. Huszonöt éves korában felveszik az egyetemre, történelem szakra. Először levelezőre jár, aztán átmegy nappali tagozatra. Ismét írni kezd, filmterveket. Két-három év múlva megvalósulnak filmötletei. 1983-ben meghal az édesapja. 33 éves korában Béla elkészíti első önálló filmjét. 2009 novemberében egy barátja, Pál meghívja a pécsi egyetemre egyetemistákkal beszélgetni. Utána elmennek sörözni, s Pál felveti neki, hogy legyen a párt jelöltje Pest megyében. Utána többször felhívja telefonon is, hogy vállalja el a jelöltséget. Egy másik ismerőse is megkéri erre, és a párt elnöke is megkeresi. Azt ígéri neki, hogy a kampányban nem kell tevékenyen részt vállalnia. 2010 január végén igent mond. Felhívják, s megkérdezik tőle, mi lenne, ha a Pest megyei lista elejére kerülne. Ismerősökön keresztül gyűjt kopogtatócédulákat. 2010-ben a Pest megyei listáról országgyűlési képviselő lesz. Párttársai nagy részével csak a választások éjszakáján ismerkedik meg. Nem sokkal a választásokat követően azt mondja, hogy lemond a képviselőségről. Többen ellenzik. Mégsem mond le. A sport és turizmus bizottság tagja, de kulturális kérdésekkel is foglalkozik. Maga írja a beszédeit. Több mint tíz filmet készített idáig.

Béla biográfiájának meghatározó elemei a rövideg és a kívülállóság. Nem tudjuk meg róla, hogy mikor és hol született, tulajdonképpen a magánéletéről szinte semmilyen információt sem közöl. Vajon mi ennek az oka? Talán azt gondolja, hogy a politikusi, nyilvános élettörténetbe nem illenek a személyes adatok? Vagy nem tud, nem akar minderről beszélni?

A biográfiai adatok alapján úgy tűnik, hogy szülei addigi élete a második világháborút követően kettétörök, egy olyan ellenséges, idegen világba kerülnek, ahol eleve elítélik őket, származásukat, családjukat, addigi életmódjukat, s melynek nem ismerik a játékszabályait, normáit. Valamelyest alkalmazkodnak, alkalmazkodniuk kell ehhez a világhoz, s végül, amikor tehetnék, akkor sem hagyják el az országot. Inkább örök idegenként, kívülállóként maradnak ebben a világban. Ez a kívülállás, kitaszítottság Béla életében is tetten érhető. Sokáig nem veszik fel az egyetemre, egy versét is elutasítják, úgy tűnik, ahogy a szülei, úgy az ő élete is a periférián zajlik, fel kell adnia fiatalkori művész álmait, s a szűken kijelölt keretek közt, kényszerpályán tevékenykednie. Ő azonban nem adja fel. Végül felveszik az egyetemre, s művészi pályája is felfelé ível. Sikeres ember válik belőle, aki többé már nem kívülálló. A biográfiai adatok alapján a politika csak igen későn, s addigi életeseményei fényében váratlanul, kívülről érkezik életébe. Mintha a politikai életben ismét kívülálló szerepbe kerülne, nem ő akar politikussá lenni, mások teszik őt azzá, s bár ő nem ismeri a pártot, a párttagokat, a politikát sem, mások ragaszkodnak hozzá, hogy politikussá legyen. Az adatokban úgy jelenik meg, mint aki ambivalens módon viszonyul a politikához, politikussághoz. Bár idegen a politika világában, s nem ragaszkodik mindenáron a politikusi szerephez, mégis politizál, s végül talán már egyre kevésbé érzi kívülállónak, idegennek magát. De vajon miért ez a kettősség? Talán a történelmi előzmények miatt fél a közéleti szerepvállalástól? Vagy olyan erős a művész identitása a nyilvánosságban, hogy nem tud, akar mellette vagy helyette egy másik énképet kialakítani? Talán bizonytalan abban, mi a megfelelő politikusi szerep számára? Vajon hogyan viszonyul főnarratívájában a politikussághoz?

„Abban az értelemben, ahogy ma használják ezt a kifejezést, hogy politikus, én egyáltalán nem vagyok politikus, illetve most természetesen, mivelhogy országgyűlési képviselő vagyok, nem tudom azt mondani, hogy nem, nem vagyok, de ez egyáltalán nincs benne az énképemben.”

Béla azzal kezdi a főnarratíváját, hogy ő egyáltalán nem politikus, illetve mégis csak, hiszen országgyűlési képviselő, de nincs politikusi önképe. Ambivalensen viszonyul a politikához, politikussághoz, úgy tűnik, nem tudja elfogadni a politikus létet, nem tud azonosulni azokkal a tartalmakkal, jelentésekkel, amik a politikussághoz tartoznak, miközben mégis csak részt vesz a politika világában, ő is szereplőjévé válik. Őrzi ezzel kívülállását, vagy esetleg megpróbálja új tartalommal megtölteni a fogalmat? Fél attól, hogy környezete elutasítja politikusként, hogy megbukik ebben a szerepben, hiszen neki már sikeres, befutott művészként van mit vesztenie, vagy így - kívülállása bizonygatásával – szeretné, ha rá figyelnének, ha meghallgatnák őt? Elbeszélését folytatva kijelenti, hogy gimnazista kora óta az irodalom, a filmek érdeklik (míg a többi politikus élettörténetében kb. ekkor jelent meg a közélet, politika iránti érdeklődés), s az egyetem alatti kisebb szünetet leszámítva világ életében ezzel foglalkozott. Ugyanakkor mindig is érdeklődött a közügyek iránt is. Úgy tűnik, ez a kettősség, ambivalencia, ami már az adatokban is megjelent, végigkíséri főnarratíváját is. Azzal a történettel folytatja elbeszélését, hogyan lett belőle mindenek ellenére politikus, parlamenti képviselő. Narratívájában csak a véletlenek sorozata révén válhatott politikussá. Ezzel mintha még inkább kiemelné azt, hogy semmit nem tett ezért, nem akarta, nem ő tehet róla, teljesen kívülről, véletlenül került ebbe a szituációba. De vajon miért olyan fontos ennek hangsúlyozása? Miért nem tudja, akarja felvállalni a politikusságot? Talán attól tart, hogyha a közmegítélésben negatív politikus énképet magáévá teszi, akkor az ő megítélése is megváltozik majd? S miért kérette magát olyan hosszan, mielőtt elvállalta volna a képviselőjelöltséget?

Egy barátja egy sörözés alkalmával vetette fel neki először, hogy mit szólna hozzá, ha a párt képviselőjelöltje lenne. Ezt követően többször is felhívta, hogy meggyőzze őt, de ő mindig nemet mondott. Pár hónap múlva ismét elkezdte hívogatni Bélát, majd egy másik régi ismerőse is megpróbálta meggyőzni őt. Végül hosszas kérlelés után úgy dönt, elvállalja a neki felkínált helyet. Béla úgy meséli el ezt a történetet, mintha nagyon sokáig egyáltalán nem akart volna politikus lenni, végül azonban a többiek hosszas rábeszélésére, kalandból mégis belevágott volna. Talán a bizonytalanságát jelzi mindez? Vagy szeret a középpontban lenni, fontos embernek érezni magát? A politika mintha eleinte egy kaland, egy kihívás lenne számára. Sokáig egyszerűen nem tudta felfogni, mit jelent, hogy a pártja, ő maga a parlamentbe került. Mintha vonzódna a kívülálló szerephez is, vagy csak ezt ismeri igazán, ez ad a bizonytalan helyzetekben, szituációkban biztonságot számára. Ő nem járatos a politika világában, nem tudja a játékszabályokat, a normákat, hogy mit jelent politikusnak, képviselőnek lenni, mi történik, hogyha az ember pártja a parlamentbe kerül. Ő igazából nem tartozik a politikusok közé, kívülálló a politika világában, olyan, mint egy átlagos állampolgár, mint bármelyikünk. Mintha ezzel a politikussággal járó felelősséget is le akarná vetni magáról, ha esetleg hibázna, vagy nem úgy történne valami, ahogy azt ő elképzelte, az elsősorban a kívülállósága miatt van. De vajon meddig tartható fenn ez a kívülálló szerep? Hiszen egy év múlva már saját tapasztalatai lesznek a politikusságról, akkor már nem hivatkozhat arra, hogy nem érti, mi történik a politika világában.

Hosszan mesél arról, hogy már a kampányban sem vett igazából részt, s megválasztását követően egyből le akart mondani a képviselőségről, de a többiek nem hagyták. Elképesztő helyzetbe került, de mintha mára már némileg megbékélt volna ezzel az állapottal, s nem akarna mindenáron lemondani. Főnarratívája végén visszakérdez, hogy jó-e így, amit mondott, úgy tűnik bizonytalan abban, milyen élettörténetet várunk tőle politikusként, hogyan alakíthatja meg politikusi énképét.

Nem „hagyományos” élettörténet az övé, elbeszélésében többnyire általánosságban mesél, önmagáról szinte semmit nem árul el. Főnarratívájában nem mesél a születéséről, származásáról s a szüleiéről sem, a legfontosabb számára az identitás kérdése, a politikusi énkép elfogadásának problematikussága. Magánélete nem a nyilvános élettörténetének része, legyen szó politikusi vagy akár művészi életrajzról.

Összességében megállapíthatjuk, hogy nincs egy kialakult, felépített politikus énképe, folyamatos kettősség érezhető a politikához, politikusságához való viszonyában. Miközben dominánsan a politikusi identitás elutasítását, önmaga kívülállóságát hangsúlyozza, mintha mégis ragaszkodna ehhez a szerephez, élvezné, hogy közéleti kérdésekkel foglalkozhat, hogy fontos emberré, politikussá vált. Az ő elbeszélésben, valószínűleg teljesen egyedi módon, mintha igen élesen csúcsosodna ki a politikusság társadalmi elutasításának s a mégis politikussá válás megélésének összeegyeztetlensége.

„Ákos”

Élettörténet

Ákos 1973-ban születik Budapesten. Édesapja és édesanyja is mérnök. Gyermek és ifjúkorában Ákos sokat vitatkozik édesapjával elvi kérdésekről.

Az ELTE földrajz szakára jár egyetemre, de érdeklik a társadalomtudományok és ezért áthallgat a BTK-ra is. 1997-ben diplomát szerez és beiratkozik doktori képzésre. 1998-ban

oktatóként elhelyezkedik a Károli Egyetem környezettudományi tanszékén, a tanítás mellett kutat is. Doktori fokozatot szerez földrajztudományokból.

Egyetemi tanszékvezető kollegája hatására kerül kapcsolatba a civil és a politikai élettel. Találkozik Jánossal, aki aktív civilként bevonja Ákos is a mozgalmi életbe. 2000-ben Ákos részt vesz a párt alapját képező mozgalom megalapításában. Ott van a mozgalom első megmozdulásán is, ami nagy médianyilvánosságot kap. 2003-ban megjelenik egy politikai témájú írása az egyik országos hetilapban. 2005-ben Ákos az egyik főszervezője a mozgalom első politikai akciójának, amely hatást gyakorol egy parlamenti döntésre is.

2006-ban vita alakul ki a mozgalomban a párttá alakulásról és a választásokon való indulásról. Ákos a választáson való indulás ellenzői között foglal helyet. Emiatt a nézeteltérés miatt megszakad a kapcsolata Jánossal, aki a mozgalomba vitte. János elindul egy párttal a választásokon, de elbukik.

2007-ben már Ákos a kezdeményezője annak, hogy a mozgalom párttá alakuljon. 2007-ben a Dunakanyarban egy három napos gyűlésen Ákos és a mozgalom többi vezetője a párttá alakulás mellett döntenek. Ákos aktívan részt vesz a mozgalom párttá szervezésében, a tagság szélesítésében. 2008-ban megalakul a párt. 2009-ben a párt elindul az EP választásokon és a vártnál jóval nagyobb sikert ér el, politikai tényezővé válik. Ákos ott van a párt sikerét ünneplő rendezvényen is.

Aktív résztvevője, egyik főszervezője a 2009-2010-es országgyűlési választási kampánynak. Járja az országot, fórumokon vesz részt. 2010 februárjában sajtótájékoztatót tart Szombathelyen, ahol beszél a várható országgyűlési eredményekről és ennek hatalmas sajtóvisszhangja lesz. Hasonlóan nagy hírt kavart egy másik nyilatkozata is a médiában. Ákos egyre inkább a párt ismert alakjává válik. 2010-ben, amikor a párt bekerül a parlamentbe, Ákos is parlamenti képviselő lesz. A szaktudásának megfelelő bizottságban elnöki tisztséget vállal. 2010-ben elindul az önkormányzati választásokon is képviselőjelöltként, de megbukik. Megtartja egyetemi állását és továbbra is tanít.

Ákos biográfiája döntően szakmai, de még inkább politikai karrierjére vonatkozik. Számára egy politikus élettörténetébe úgy tűnik, nem fér bele a magánélet. A szigorú időrendi sorrendben bemutatott biográfiai tények alapvetően a párt történetének eseményei, amelyen keresztül Ákos bemutatja saját politikusi életútját. Ő a párt vezető személyiségeként jelenik meg a biográfiában, politikusi élettörténete alapvetően egybeforr a párt történetével.

Főnarratívájában önmagát a párttal együtt jeleníti meg. Döntően többes számban meséli el a legfőbb eseményeket és történeteket. Egyénként Ákos szinte csak addig jeleníti meg önmagát, amíg a mozgalom történetével egybe nem fonódik az ő politikai életútja. Onnantól kezdve néhány kivételtől eltekintve a főnarratívában Ákos önmagát sem személyesíti meg.

Ákos az élettörténetét - egy rövid, a szakmai háttérét bemutató közlést követően - annak elmesélésével kezdi, hogyan került kapcsolatba a párt alapját jelentő mozgalommal. Már a szakmai karrierjét taglaló elbeszélésének is hangsúlyos elemét jelentik azok az elvek és értékek, amelyek meghatározóak számára, és később végig a teljes politikai életút, élettörténet esetében ezek az egyik legfőbb magyarázó elemként jelennek meg.

A mozgalommal való találkozásakor megemlíti a legfontosabb személyeket, akik őt a mozgalommal megismertették. Hosszasan taglalja itt is azokat az értékeket és elveket,

amelyek számára fontosak, és amelyeket a mozgalom segítségével kívánt a széles társadalmi-politikai közegben elterjeszteni. Mintegy magyarázatul szolgál mindez arra, hogy komoly szaktudósként, tudományos karrierje mellett mi motiválta, hogy bekapcsolódjon a politikába.

Egy nyelvi motívum, az egyes számú elbeszélés (én) többes számba (mi) fordulása jelzi a fordulópontot, amikor Ákos élettörténete egybeforr a párt történetével. Ez az a pont, amikor Ákos a párt alapját képező mozgalom alapítójaként politikai pályára lép, s a mozgalom céljai, politikai elvei, értékei s az övéi megegyeznek, úgy tűnik teljes mértékben azonosul velük. Nem szükséges önmagát külön megjelenítenie többé a történetben, hisz a mozgalom, majd a párt teljes mértékben megfelel annak, amit ő képvisel.

Ákos úgy mutatja be politikai karrierútját, hogy közben önmagát alig jeleníti meg, ő mint a mozgalom tagja, a MI közösségének részeként jelenik csak meg. Mégis ezzel együtt képes érzékeltetni aktív szerepét a mozgalomban és pártban. Ahogy elmeséli azokat az eseményeket, amikor a mozgalom vagy párt eredményeket, sikereket ért el, abban mindig ott van, hogy ez az ő aktív közreműködésével történt. Kimondatlanul, de érezhető, hogy a saját sikerének (is) tekinti mindezt. Amikor a párt szempontjából sorsfordító eseményekről beszél, akkor mindig érezhető az abban játszott szerepe, még akkor is, hogyha a párt közösségéből, a „mi” közösségéből ő maga nem lép ki.

Érdekes és tanulságos példája ennek a közösségi alapú narratívának az az elbeszélés rész, amikor arról beszél, hogyan veszett össze Jánossal, azzal személlyel, aki őt a mozgalomba vitte. Elmeséli János terveit a mozgalom párttá alakulásáról, ami jelentős vitát generált a párton belül, s ő végül a tervet ellenzők mellé állt. A nézeteltérésről közte és János között, ami a barátság megszakadását is okozta, nem úgy beszél, mint két személy közötti nézeteltérésről, hanem mint a János és a mozgalom közötti vitáról. Vajon miért nem mondja ki, hogy ez az ő vitájuk volt? Miért nem vállalja önmagát a mozgalomban és pártban? Miért bújzik el a mi közösségébe?

A 2006-os belpolitikai problémákat Ákos sorseseeményként éli meg, amikor létrejött egy olyan szituáció, egy soha vissza nem térő alkalom, egy betöltetlen űr, ami lehetőséget adott arra, hogy új pártok lépjenek a politikai arénába. Úgy véli, ő és társai felismerték ezt a pillanatot, és 2007-ben ezért hozták létre a pártot. Ákos itt egy magyarázatba kezd arról, hogy nem tehetek mást, az idő hívó szava, a vissza nem térő lehetőség, hogy most az elveik valóban a nagypolitika színpadán is megjelenhetnek, olyan erős volt, hogy nem volt más választásuk. Ezt fokozza még a kiábrándulás a fennálló politikai hatalomból és az ország sorsa feletti aggodalom, hogy balkáni jellegzetességeket ölt, hogy elveszíti demokratikus jellegét: *„valójában mi úgy keveredtünk bele ebbe az egész politizálásba, meg pártalapításba, hogy én azt gondolom, hogy így, nem, nem az volt a célja, hogy pártot alapítsunk, és politikusok legyünk, hanem az, hogy van egy értékrend, amit képviseltünk eddig egy módon, egyetemi oktatóként, civilszervezetként, akárhogy, és hogy emellé hozzunk létre még egy eszközt, amivel ugyanezt tudjuk még egy új szinten, új, új harctéren képviselni”*

A párt megalapítását követően Ákos fokozatosan egyre jelentősebb alakjává válik a pártnak. Ezt mégis úgy jeleníti meg, hogy saját személye alig jelenik meg az elbeszélésben. Néhány kivételtől eltekintve, amikor egyéni szereplését és annak hatását meséli el, továbbra is a párt történetébe ágyazva ismerteti karrierútját egészen a parlamenti képviselőségig.

Önmagát egyéni szereplőként egy ponton jeleníti csak meg erőteljesebben a főnarratívában, amikor bizottsági elnöki szerepéről beszél. Itt azonban nem a politikai szerepen, hanem a

szakmaiságon, a szakpolitikai tudáson van a hangsúly. Mintha Ákos önmagát politikusként nem, de szakemberként annál inkább meg tudná jeleníteni? Vajon mi okozza ezt az ambivalens viszonyt a politikához? Az elért eredményei, politikai sikerei ellenére miért nem tud megfogalmazni egy önálló politikusi identitást önmaga számára? Miért bújik a MI közössége mögé politikusként? Egy ponton így fogalmaz: „néha elfog a kétség, hogy én egyáltalán politikus vagyok-e” Vajon mi okozza ezt a bizonytalanságot? Pedig az elvek és értékek szintjén úgy tűnik teljes az azonosulása, a politikus szerepét és még inkább identitását azonban nem képes felvállalni. Talán ezért hangsúlyozza többször is a főnarratívában szakmai tudását és talán ezért is tartja fenn egyetemi állását. Az elvek és értékek, valamint a szakmai tudás jelentik ugyanis identitása alapját még politikusként is. Az említett elvek és értékek jelentőségét mutatja, hogy Ákos a főnarratíváját a párt jövőjének mérlegelésével zárja. Ebben központi helyet foglal el, hogy számára nem a politikai győzelem a lényeg, hanem hogy az elvei, értékei beépüljenek a politikai életbe, és ezzel átalakuljon, jobbra váljon a politikai közeg Magyarországon.

A visszakérdezés során Ákos valamivel többet beszél saját politikai szerepéről, de ezt is igyekszik a MI közössége mögé bújva megtenni. Saját politikai szerepét a köz érdekében vállalt kötelezettségként és nem személyes politikai karrierjének építéseként definiálja. Ez is azt jelzi, hogy nem vállalja a politikus szerepét, nincs politikusi identitása, sőt inkább ellenidentitása van.

Talán ez az ambivalens viszonya a politikusi szerephez okozza azt is, hogy a visszakérdezések ellenére sem hajlandó a magánéletéről beszélni. Kitér minden ilyen jellegű kérdés elől. Mint Ákos önmagát, mint politikust nem lenne képes azonosítani Ákossal, az emberrel. Hiányzik az önazonosság. Ákos a szakember, a tudós, akinek elvei és értékei vannak és ezek érdekében vállalja a politikai szereplést, de nem vállalja a politikusi szerepet és identitást.

Ákos narratívja jól példázza a „nem tehettem mást” típusú politikus fő jellegzetességeit. Nem azonosul a politikai szereppel, de úgy érzi az adott társadalmi-politikai körülmények között nem tehetett mást, minthogy vállalta a politikai szerepet. Fő jellemzője az ambivalens viszonya a politikához, illetve, hogy a politikus identitás helyett sokkal erőteljesebb a másikkal, nem politikusi identitása.

2.4. A kevert narratívájú politikus

Péter élettörténetében megtalálhatóak a született, a sorseseményt átélte és a „nem tehettem mást” politikusi típusok elemei is. Élettörténetében végigkövethetjük, hogy az elbeszélés során miként változhatnak a jellemző identitáselemek, az identitásépítés vezérfonala.

2.4.1 „Péter”

Élettörténet

Péter anyai nagyapjának a bátyja, Béla, 1917-ben születik, lelkész, míg nagyapja, Gyula 1926-ban születik a Békés megyei Méhkeréken. 1944-ben Gyula leérettségizik. Elviszik

Dolhára. 1944 októberében Gyula és Béla Budapestre jönnek. Hat napon keresztül utaznak vonatok tetején, míg megérkeznek a fővárosba. 1944 őszén Bélának fia születik.

A háború után Gyula agronómusként dolgozik Cserkeszölön és családot alapít. 1956 augusztusában megszületik Péter édesanyja, Katalin. Októberben Gyula és barátai - miközben kártyáznak - rádión hallgatják a híreket. 1956-1957 között Béla egy évig postásként dolgozik. Péter anyai nagyszülei elválnak. Katalin a nagymamával Budapestre költözik, és itt jár gimnáziumba is. Érettségi után egy moziban helyezkedik el. Péter édesapja, Zoltán, Bárádon születik. A bárándi tsz-től kapott ösztöndíjjal – aminek értelmében a diploma megszerzését követően 2 évig a tsz-ben kell dolgoznia – Budapestre jár egyetemre. Zoltán egyetemi tanulmányai alatt találkozik Katalinnal. Diplomaosztás után összeházasodnak. Bárádra költöznek, Zoltán a tsz-ben agronómus, Katalin titkárnő lesz. 1986-ban megszületik Péter bátyja, Ferenc. Katalin nem dolgozik többé. Cserkeszölőre költöznek Gyulához, az anyai nagypapához, aki ekkor már nyugdíjas. 1988-ban megszületik Péter. Katalin minden nap főz, ellátja a házimunkát és néha otthonról segít férjének az adminisztrációban. 1990-ben Zoltán önkormányzati képviselő lesz a településen. A gyerekek sokat játszanak együtt a cserkeszölői unokatestvéreikkel. A család rendszeresen külföldre jár nyaralni. Péter óvodás korában elkezdi sakkozni. Általános iskolában sakkversenyekre is jár az ország különböző településeire. A nagypapa segít a gyermekeknek történelmet és németet tanulni. 1996-ban Péter tíz éves, mikor Nagykönyiba költöznek. Itt jár általános iskolába, ahol az egyik osztálytársa az osztályfőnök fia. Zeneiskolába és kosárlabdázni is beiratják. Édesapja, Zoltán ebben a faluban is önkormányzati képviselő lesz, de egy év után lemond. Az általános iskola nyolcadik osztályát Péter a Nagykönyitől nyolc kilométerre lévő Tamásiban végzi. Ide jár gimnáziumba is, fizika-számítástechnika tagozatra. Néha részt vesz matematika versenyeken. Utolsó két évében magyar-történelem tagozatos lesz. Hétvégenként Nagykönyiban egy ott élő dán házaspárt tanít magyarra. 2002-ben elmegy egy párt kampányrendezvényére Tamásiban. A 2004-es EP választás előtt egy másik párt lakossági fórumán is részt vesz a testvérel és határon túli osztálytársaival. Ezt követően feliratkozik a párt hírlevelére. 2005-ben testvére, Ferenc Budapestre költözik, az ELTE politológia szakára jár. Belép az említett pártba, de hamarosan otthagyja. 2006-ban Péter pszichológia szakra jelentkezik az egyetemen. Nem veszik fel, de pótfelvétellel bejut a Corvinus politológia szakára. Budapestre költözik, Rákospalotán egy panelházban lakik albérletben. A párt egy chat-es közösségének tagja lesz, akikkel néha eljár szórakozni. Testvére révén megismerkedik egy családdal is, akik egyedülálló fiatalokon segítenek, s két vele egyidős fiuk van. 2006. szeptember 15-én leendő párja, a párt egyik vezetője demonstrációt tart. Egy pártrendezvényen telefonszámot cserélnek, és innentől fogva rendszeresen sms-eznek. 2006. december 1-től vannak együtt. 2006 telétől Péter a pártban dolgozik (rendezvényszervezés, szórólaposztás, standolás, plakátolás). 2007 januárjában párttag lesz, a kulturális kabinet tagja. 2008-2009 között sajtóreferens és a kabinet egyik vezetője. 2009-ben a párt majálisán eljegyzik egymást, majd később a szülőknél is tartanak egy eljegyzést. 2009. december 2-án összeházasodnak és összeköltöznek. Párjának négy testvére van, akikkel rendszeresen a közös programok. A józsefvárosi időközi választáson párja több pártot is csaláson ér. 2009-től Péter a párt szóvivője. Ő írja azokat a sajtóközleményeket, amikben reagálnak a pártot, párttagokat ért médiatámadásokra, s rendszeresen szerepel a televízióban is. Az Európa Parlamenti választások éjszakáján a párt sajtómegjelenéseit szervezi. 2010-ben párja a kampányban az országot járja, ő a kommunikációt irányítja Budapesten. Végigolvassa az egyéni jelöltek önéletrajzeit, s egységes önéletrajzokat készít, emellett részt vesz a párt programjának írásában is. 2010-ben az országos listáról országgyűlési képviselő lesz. Októberben az önkormányzati választások előtt párjával közösen is mennek országjárásra. Péter testvérel együtt végzi a politológia Phd-t. Szüleivel csak ünnepekkor találkozik.

A biográfia egyik legfőbb jellegzetessége a folyamatos vándorlás, ami nemcsak Péter, de a család életében is visszatérő motívum. Többnyire kis településeken laknak Magyarország egymástól távol eső pontjain, és bár a család férfi tagjai sok esetben központi, hangadó szerepet töltenek be a helyi közösségek életében, mégsem maradnak tartósan egy településen sem. Talán mindez rendkívüli rugalmasságukat jelzi, amitől a felfelé mobilitást remélik? Vagy sehol sem lelnek otthonra, sehova sem tudnak beilleszkedni, ezért az állandó költözködés, helyváltogatás? Esetleg a történelmi események azok, amik arra kényszerítik őket, hogy újra és újra elhagyják lakhelyüket? A biográfiai adatok alapján úgy tűnik, a család életében jelentős (s többnyire negatív) szerepet játszik a 20. századi történelem, s ez az élmény Péter számára is meghatározó lehet.

Péter a biográfiai adatokban már kiskorától kezdve érett, önálló személyiségként jelenik meg, aki korán elszakadva szüleitől, hamar felnőtté válik. Versenyekre, edzésekre, zeneiskolába jár, szigorú napirendje van, sokat utazik és tanul. Úgy tűnik, mind a szülei, mind ő maga komoly, határozott célokat tűz ki maga elé, sokra vinni, kitörni a vidéki létből. Mintha mindez azonban azzal járna, hogy Péter gyakran magányos, aki nem találja helyét a világban. A politizálás egyrészt talán éppen a helykeresésnek egy újabb állomása, ahol végül családra, otthonra lel, másrészt olyan karrierlehetőséget kínál, ami feljebb jutást biztosíthat számára. Családjában nem minden előzmény nélküli a politizálás, apja többször is önkormányzati képviselő volt, s bátyja is megpróbálkozott a politikusi pályafutással.

Péter még csak tizennégy éves, amikor először részt vesz egy pártgyűlésen. Vajon mit jelent mindez? Ezzel akarta kifejezni felnőttiségét, érettségét? Vagy azt akarta, hogy végre a középpontba kerüljön, rá is odafigyeljenek, társaságra leljen? Esetleg ezzel utal elbeszélésében arra, hogy már gyerekkorában is érdekelte a politika, tulajdonképpen mindig is politikusnak készült, erről szól az élete? Az adatok alapján a politikával, a pártjával akkor kerül közelebbi, szoros kapcsolatba, mikor egyetemistaként Budapesten végzi a tanulmányait. A vidékről a fővárosba költözés nehézségei, az új élet kialakítása, az egyedüllét és a magány leküzdésében úgy tűnik, központi szerepe van számára a pártnak, a párthoz való tartozásnak, a közösségnek, ami körülveszi őt ott. A párt egy olyan menhelyet nyújt számára, ahol el- és befogadják őt, ahol barátokra és munkára, végül párira és otthonra lel. A saját és a párt története inentől kezdve úgy tűnik, szétbogozhatatlanul összefonódik, élete főbb eseményei a párthoz kötődnek, Péter és a párt csillagzata egymással párhuzamosan ível egyre feljebb. De vajon mit mutat az elbeszélte élettörténet, Péter főnarratívája?

Péter elbeszélésében végig magyarázza, értékeli, értelmezi élettörténetét, úgy tűnik, alaposan felépítette, megszerkesztette főnarratíváját, rövid politikusi életrajzát. Elbeszélését adatok megosztásával kezdi a családjáról s önmagáról, megtudjuk, hogy falusi származású, pontosan mikor és hol született, mivel foglalkoznak a szülei, akik mindig is falusi értelmiségiek voltak. Utána röviden arról elmélkedik, hogy a család élete soha nem volt túlpolitizált, bár a fontosabb eseményeket mindig megbeszélték a faluban egymás közt. Gyerekkorát az iskolák, a költözés s a politika megjelenésével írja le. Még gimnazistaként kezd el érdeklődni a politika iránt, ekkor ismeri meg a pártját is, ami nem sokkal előtte alakult. Részletesen mesél arról a lakossági fórumról, ahol először találkozott velük. Mintha egy szerelem kezdetéről beszélne Péter, megszemélyesíti a pártot. Bár akkoriban ő még egy másik párttal szimpatizált, kapcsolatuk nem volt szerelem első látásra, de az érdeklődését egyből felkeltette ez az új, izgalmas szervezet.

„S azért így kíváncsi lettem, hogy, hogy miért van ez, és akkor ott kapcsolatba kerültem velük, és feliratkoztam egy hírlevélre, és akkor rendszeresen kaptam a hírlevelet. És utána, de még

így, inkább így (...)el is szimpatizáltam, tehát nem volt ez teljesen így egyértelmű, hát nem lettem rögtön (...)s, csak úgy inkább érdeklődő lettem.”

Közvetlenül a Budapestre való költözést követően egy meghatározó politikai esemény következtében végleg kiábrándul a másiktól, s ezt a pártot választja. Hivatalos tag lesz, és a pártban kezd dolgozni. Részletesen mesél a munkáiról, megismerhetjük, hogyan kerül egyre feljebb, egyre magasabb pozícióba a szervezeten belül, míg végül felér a csúcra, országgyűlési képviselő lesz. Elbeszélése lezárásaként elmondja, hogy ő nem készült politikusnak, csak érdekelte a politika, de jó közösséget, sok barátot talált a pártban.

Péter főnarratívájában egy felfelé ívelő pályafutást követhetünk nyomon, ahol a karriertörténet kerül előtérbe, többnyire karrierútja különböző állomásairól tudósít. Egyedül akkor zökken ki ebből az elbeszéléséből, mikor arról kezd el mesélni, hogyan került kapcsolatba a politikával, a pártjával. Majd hirtelen visszatér a karriertörténethez, s pontról pontra bemutatja, hogyan került egyre feljebb a párt hierarchiájában.

Bár főnarratívájában azt állítja, hogy nem akart politikus lenni, s csak kényszerből lett azzá, a biográfiai adatok alapján a politikus életút néhány „hagyományos” eleme (család és történelem kapcsolata, édesapja közéleti szerepvállalása, iskola, versenyek, éltanulóság, gimnazistaként politikai gyűlések stb.) már gyerekkorától kezdve megtalálhatóak élettörténetében, mintha mindig is politikusnak készült volna. Főnarratívájából ugyanakkor teljes mértékben hiányzik a magánélet, a személyes elemek, az, hogy a pártban találta meg a szerelmet, a boldogságot, családra, otthonra lelt itt, illetve a családi múlt bemutatása, a történelem és a család kapcsolata. Mindezek az ő estében tagadhatatlanul életének fontos, s egyúttal a párthoz, a politikához kapcsolódó elemei, ahogy ezt a későbbiekben ő maga elmeséli.

Főnarratívájának legfőbb jellegzetessége tehát, hogy a biográfiából megismert adatok egy része egyáltalán nem jelenik meg elbeszélésében, s csak a visszakérdezéskor mesél róluk, itt kizárólag a párt megszemélyesítésével jelzi, hogy számára a politikusság nem pusztán karriert jelent, a politikában, a pártban otthonra is lelt. De vajon mit jelent mindez? Talán úgy gondolja, hogy ezek a személyes elemek nem lehetnek részei a „hivatalos” politikusi élettörténetének? Úgy véli, hogy a politikus elbeszélésekben a személyes történeteknek, a magánéletnek nincs létjogosultsága, a politikus életrajz elsődlegesen a szakmai, karriertörténetből áll, s így narratívája jelentősen eltérne az eddig megszokott, bevett életrajzoktól? Vagy nem tudatosult még benne, hogy ezek meghatározó elemei politikusi énképének? Esetleg nem tudta beépíteni idáig ezeket az eseményeket elbeszélésébe?

Péter elbeszélésében úgy tűnik, mind a három politikusi típus megtalálható. Született politikusként jelenik meg abban az értelemben, hogy a „hagyományos” politikusi életút számos eleme megtalálható elbeszélésében, sorseseményt átélt politikusként mutatkozik a pártjával való találkozásakor, s „nem tehettem mást” politikusi elbeszélésében, mikor arról mesél, hogy ő kényszerből lett politikussá.

Összegzés

A média és a narratív életútinterjúk elemzése alapján három fő narratívát különítettünk el az új politikusi élettörténetekben, melyek közös jellemzője az individuum előtérbe kerülése, hangsúlyos megjelenése. Ezek a narratívák jól illeszkednek a politikai perszonalizáció trendjébe, mely az új parlamenti pártok esetében nem csak a vezetők, hanem az átlagos

parlamentari képviselők esetében is érzékelhető. Az egyén szerepe, képességei fontos elemeivé váltak az identitáskonstrukcióknak, ugyanakkor tapasztalhattuk, hogy a politikai párttal való azonosulás továbbra is fontos identitásképző elem.

A sorseseeményt átélt politikusok jellemzően nem közös történelmi eseményekre (mint pl. korábban a rendszerváltás) támaszkodva alkotják meg identitásukat, hanem egyéni életpályájuk személyes sorseseeményeit hangsúlyozzák politikussá válásukban. A született politikusok alapvetően az egyéniségre, saját életeseményeikre építik politikusi identitásukat. A „nem tehettem mást” politikusok esetében az individualizálódást az jelzi, hogy a vállalt politikai szerep ellenére az önazonosság hiányában erőteljesen ragaszkodnak nem politikusi identitásukhoz. Ennek a narratívának gyakori beazonosíthatósága az új parlamenti pártok elitjének körében kutatásunk egyik legérdekesebb eredménye.

A korábbi a „régii” politikai elite vonatkozó kutatások azt mutatták, hogy a régi pártok politikusainak élettörténetében központi szerepet kapnak a kapcsolatok, ami jelenthet szakmai-politikai közösséget, de családi-baráti kapcsolatokat is, amely a háttérét biztosítja és előmozdítja az egyén politikai karrierjét. Az új politikai elit esetében bár szintén megjelennek az élettörténetekben fontos személyek, a kapcsolatok szerepe lényegesen kisebb, a narratívát kevésbé vagy egyáltalán nem uraló elem. Az új politikusi identitás sokkal inkább az egyénre, az individuumra támaszkodik, az egyéni képességek sokkal hangsúlyosabban jelennek meg, mint a karriert előremozdító kapcsolatok. Ez azokra a politikusokra is igaz, akiknek politikusi élettörténetében fontos szerepe van a politikai-elvi közösségnek, ők döntően az egyén és közösség viszonyát hangsúlyozzák, és identitásuk alapját saját helyük meghatározása jelenti a politikai közösségben és pártban.

Különbség figyelhető meg a régi és új politikusi narratívák közötti a történelmi múlthoz való viszonyukban is. A történelmi múlt hangsúlyozása fontos eleme a régi és új politikusok narratívájának egyaránt. Ugyanakkor míg a régi politikusok esetében a történelmi múlt, a jeles ősök felsorakoztatása az egyik alapja politikai elittagságuk legitimációjának. Addig, bár az új politikai elit identitását a történelmi múlt szintén megerősíti, elittagságuk legitimációját sokkal inkább egyéni teljesítményük adja. Mindezek a már korábban is említett individualizációt és perszonalizációt bizonyítják, amelynek megerősödése az új politikai pártok megjelenéséhez is köthető.

Elbeszélőink, az új politikai elit politikai pályájuk kezdetétől folyamatosan a politikusok negatív megítélésével szembesülhettek. Vajon hogyan egyeztethető össze ez a negatív kép azzal a vágygal, hogy pozitív politikai önképet alkossanak a maguk számára? Az új pártok kollektív identitása a régi politikai elittel szembeni önmeghatározásra, a másság hangsúlyozására épül. Ez a pártok szintjén sikeres stratégia az egyéni életutak koherenciájának megteremtéséhez is sokak számára jól felhasználható. Az új politikusi olvasatok nagy része szerint a régi elit politikusi tevékenysége olyan katasztrofális helyzetbe hozta az országot, melyben a – természetesen új, más, jobb értelemben vett – politikussá válás nem csak lehetőség, hanem egyenesen erkölcsi kötelesség. Ez vezethetett az új politikusi narratíva-típus, a „nem tehettem mást” politikus megjelenéséhez.

A politikusi identitás eltávolításának igénye, mely ennek a narratívának is jellemzője, ugyanakkor nem új elem a magyar politikusok önképében. Leginkább a rendszerváltás értelmiségiből lett politikusainak identitásával vonhatunk itt analógiát, akik közül sokan csak egy rendkívüli helyzetben kitérőnek tekintették a politizálást, vagy addig hezitáltak szakmai és politikusi identitásuk között, míg végül visszatértek a civil életbe (Bozóki 1994). A

rendszeráltók pártok politikusi közül kikerülő korábbi interjúalanyainkra is, akik pedig végül a politikusi pályát választották, mindvégig jellemző volt az értelmiségi, antipolitikai attitűd (Körösenyi 1996), élettörténetük konstrukciója során szakmai identitást alkottak maguknak, a klasszikus politikusi szerepet nem fogadták el. Vajon az új politikusaink politikai identitása megszilárdul-e későbbi politikai pályafutásuk során? Ebben nagy szerepet játszhat a közvélemény értékelése a politikusokról, az pedig a továbbiakban már az új parlamenti pártok képviselőinek politikai tevékenységén is múlik.

IRODALOM

Bányai B. – Légmán A. (2011): Politikusi életutak 1989 után. In: Kovách I. (szerk.): *Elitek a válság korában*. Budapest, MTA PTI, MTA ENKI, Argumentum Kiadó

Bozóki A. 1994. Intellectuals and Democratization in Hungary. In: C. Rootes and H. Davis (eds.) *A New Europe? Social Change and Political Transformation*. London: UCL Press

Castells, M. (1997): *The Power of Identity*. Oxford, Blackwell

Császi L. (2003): A média tabloidizációja és a nyilvánosság átalakulása *Politikatudományi Szemle* 2003/2:157-172

Császi L. (2005): A Mónika-show kulturális szociológiája. *Médiakutató* 2005 ősz

Csurgó Bernadett - Megyesi Boldizsár (2011) Elit-meghatározások és elitcsoportok – a 2009-es magyarországi elitfelvételek fogalmi-mintavételi háttére In: Kovách Imre (szerk.) *Elitek a válság korában. Magyarországi elitek, kisebbségi magyar elitek*. Argumentum-MTAPTI_MTAENKI, Budapest 143-176.

Goffman, E. (1981): *A mindennapi élet szociálpszichológiája*. Budapest, Gondolat

Kiss B. – Rigó Á. (2006): Politikai celebritások Magyarországon. In: Sándor P., Vass L., Tolnai Á. (szerk.) *Magyarország politikai évkönyve 2005-ről*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány

Kovács É. (1994): A rendszerváltók almanachja. Képviselői /ön/életrajzok. *Világosság*, 35. 4. 64-79.

Kovács M. (2001): A rendkívüli megismerése. A politikus diszkurzív konstrukciója a magyar sajtóban. *Médiakutató* 2001 tavasz

Körösenyi A. 1996. A magyar politikai gondolkodás főárama (1989-1995). *Századvég új folyam* 3: 80-107.

Marshall, D. P. (1997): *Celebrity and Power. Fame in Contemporary Culture*. Minneapolis, University of Minnesota Press

Pataki F. (1993): *Rendszerváltás után: társadalomlélektani terepszemle.*, Budapest, Scientia Humana.

Ricoeur, P. (1999): Mi a szöveg? In (uő.): *Válogatott irodalomelméleti tanulmányok*. Budapest, Osiris Kiadó, 9-33.

Rosenthal, G. (1995): *Erlebte und erzählte Lebensgeschichte. Gestalt und Struktur biographischer Selbstbeschreibungen*. Frankfurt/ New York, Campus

Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories*. Cambridge, Cambridge University Press

Tengelyi L. (1998): *Élettörténet és sorsesemény*. Budapest, Atlantisz Könyvkiadó.

Turner, J. C. (1984): Social Identification and Psychological Group formation. In: Tajfel, H. (ed.): *The Social Dimension*. Cambridge, Cambridge University Press